

Satu Viksten

SISARUSVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUISSA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö
Kandidaatintutkielma
Maaliskuu 2020

TIIVISTELMÄ

Satu Viksten: Sisarusväkivaltaan puuttuminen lasten ja perheiden palveluissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityö
Maaliskuu 2020

Kansainvälisen tutkimuksen mukaan sisarusväkivalta on yleisin perheväkivallan muoto ja sitä pidetään sosiaalisena ongelmana. Suomessa sisarusväkivaltaa ei juurikaan ole huomioitu tutkimuksissa tai kirjallisuudessa. Sisarusväkivaltaa ei oteta yhtä vakavasti kuin muuta lasten kokemaa väkivaltaa ja sitä minimoidaan ja normalisoidaan vanhempien sekä ammattilaisten toimesta. Kandidaatintutkielmani alussa käsittelem sisarusväkivaltailmiötä ja sen tavoitteena on luoda lukijalle kokonais kuvaa vaietusta ilmiöstä. Kandidaatintutkielmani tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen ”Miten lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat puuttua sisarusväkivaltaan?”. Vastatakseni tutkimuskysymykseeni toteutin kirjallisuuskatsauksen ja tarkastelin 11:a tieteellistä kansainvälistä tutkimusta tai artikkelia. Aineiston teemoittelun avulla loin kokonais kuvaa ammattilaisten mahdollisuuksista puuttua sisarusväkivaltaan.

Tutkimukseni tulosten perusteella sisarusväkivaltaan puuttuminen edellyttää sisarusväkivaltailmiön tunnistamista. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kompetenssia, eli kykyä, taitoa ja ammattitaitoa sisarusväkivaltaan puuttumiseksi tulee vahvistaa. Ammattilaiset tarvitsevat tietoa ja koulutusta, sekä konkreettisia keinoja sisarusväkivaltaan puuttumiseksi. Sisarusväkivaltaan tulee luoda omia arviointivälineitä ja se tulee huomioida, kun arvioidaan perheväkivaltaa. Sisarusväkivalta tulee huomioida tutkimuksissa, opetuksessa sekä koulutuksessa.

Tutkimukseni tulosten perusteella sisarusväkivallan katkaisemiseksi tulee työskennellä uhrin, tekijän, vanhempien sekä muiden perheenjäsenten kanssa yksilötyöskentelyn sijaan. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on annettava vanhemmille tietoa sisarusväkivallasta ja konkreettisia keinoja siihen puuttumiseksi, koska sisarusväkivallalla on vakavia seurauksia ja uhrin sekä tekijän parantuminen on vanhempien tuesta kiinni. Perheen kanssa työskentelyssä voidaan käyttää apuna Stuteyn ja Clemensin (2014) esittämää viisivaiheista mallia, joka huomioi työskentelyn kaikkien perheenjäsenten kanssa. Viisivaiheisessa mallissa arvioidaan sisarusten käyttäytymistä, jonka pohjalta ammattilainen luo käsityksen tilanteesta. Perheen kanssa yhteistyössä laaditaan suunnitelma sisarusväkivallan katkaisemiseksi sekä valitaan siihen sopivat interventiot ja arvioidaan perheen tilannetta. Perheen kanssa työskentelyssä voidaan käyttää myös sovittelua tai tapauskohtaista menetelmää.

Tutkimukseni johtopäätöksenä voidaan todeta, että sisarusväkivaltailmiöön tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten lisäksi myös vanhemmat tarvitsevat tietoa ja konkreettisia keinoja tunnistaa ja puuttua sisarusväkivaltaan. Sisarusväkivaltaan on suhtauduttava vakavasti, eikä sitä tule normalisoida tai minimoida. Sisarusväkivalta on lastensuojelullinen asia, ja työssään sisarusväkivaltaa kohtaavien ammattilaisten on tehtävä asiasta lastensuojeluilmoitus. Sisarusväkivallan vaikutukset ovat vakavia sekä pitkäkestoisia ja aiheuttavat uhrin kärsimyksen lisäksi palvelujärjestelmän kuormitusta ja mittaamattomia kuluja.

Avainsanat: sisarusväkivalta, perheväkivalta, kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	SISARUSVÄKIVALTA.....	6
3	SISARUSVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN.....	12
4	SUOMALAINEN PALVELUJÄRJESTELMÄ JA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	16
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI.....	20
6	PERHEAMMATTILAISTEN PUUTTUMINEN SISARUSVÄKIVALTAAN	24
	6.1 Ammattilaisten kompetenssin lisääminen.....	24
	6.2 Ammattilaisten työskentely sisarusväkivaltaa kohdatessa.....	28
	6.3 Toimintamallit sisarusväkivaltaan puututtaessa.....	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	38
	LÄHTEET.....	42
	LIITE 1. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN AINEISTO.....	46

1 JOHDANTO

”Kun aikuinen lyö aikuista sitä kutsutaan pahoinpitelyksi tai perheväkivallaksi (ja se on laitonta), kun aikuinen lyö lasta sitä kutsutaan väkivallaksi (myös laitonta), kun lapsi lyö lasta sitä kutsutaan joskus kiusaamiseksi, mutta kun sisarus lyö toista, sitä kutsutaan kilpailuksi ja useimpien mielestä se on normaali osa lapsen kasvua”(Hardy, Beers, Burgess & Taylor 2010, 65).

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen sisarusväkivaltailmiötä. Suoritin kirjallisuuskatsauksen, jonka avulla vastasin tutkimuskysymykseeni ”Miten lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat puuttua sisarusväkivaltaan?” Sisarusväkivalta on yleisin perheväkivallan muoto Yhdysvalloissa (Button & Gealt 2010; Finkelhor, Turner & Omrod 2006), ja sitä pidetään sosiaalisena ongelmana, jota ei oteta yhtä vakavasti kuin muuta lasten kokemaa väkivaltaa (Eriksen & Jensen 2006; Hardy 2001). Sisarusväkivallasta on vain vähän tutkimuksia ja kirjallisuutta ammattilaisille, ja se on pääasiassa ulkomaalaista, joka vaikuttaa negatiivisesti sisarusväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen (Caspi, 2011; Wiehe 1997).

Sisarusväkivaltaa ei ole juurikaan Suomessa tutkittu, mutta sitä on kartoitettu osana muutamia tutkimuksia. Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa joka viides lapsi ilmoitti sisaruksen pahoinpitelyn tekijäksi (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008) ja vastaavassa vuoden 2013 tutkimuksessa yleisin väkivallan teko oli väkivaltaisuus sisarta kohtaan (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014). Vuoden 2012 tutkimuksessa koskien nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia ilmeni, että 29 prosenttia tytöistä ja 20 prosenttia pojista oli kokenut sisarusväkivaltaa (Salmi 2012, 26–27). Tutkimus toistettiin vuonna 2016, jolloin tytöistä 19 prosenttia ja pojista 14 prosenttia kertoi kokeneensa sisarusväkivaltaa (Näsi 2016).

Aiempien opintojen ja työni kautta olen kiinnostunut etenkin lapsiin kohdistuneesta väkivallasta. Väkivalta on yhä edelleen vaiettu asia ja tabu. Blyth & Milner (1990, ref Paavilainen & Pösö 2003, 51) sanovat, että etenkin lapseen kohdistuva väkivalta on ”likaista työtä”, jota pidetään vastenmielisenä. Sen vuoksi siitä ei aina kysytä, koska ei olla valmiita vastaanottamaan vastausta. Suomessa väkivallasta puhutaan myös ”kansantautina”, joka

kuvaa sen laajuutta ja vakavuutta. Pohtiessani väkivaltailmiötä ja omaa työtäni lastensuojelussa, päädyin tutkimaan sisarusväkivaltaa. Koen, että sisarusväkivaltailmiö on jäänyt väkivaltatutkimuksen ulkopuolelle, ja siitä tarvittaisiin lisää tietoa, jota lasten ja perheiden kanssa työskentelevät voivat hyödyntää työssään.

Tutkimusraportissani käsittelen seuraavissa luvuissa sisarusväkivallan määrittelyä ja tunnistamista. Tutkimuksessani näen sisarusväkivallan osana perheväkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa, jotka taas kiinnittyvät laajempaan väkivaltailmiöön. Sisarusväkivalta on ilmiönä niin laaja, että teoriaosuus koskee ainoastaan sisarusväkivallan erityispiirteitä ja oletuksena on, että lukijalla on perustiedot väkivaltailmiöstä ja sisaruussuhteista. Neljännessä luvussa kartoitan suomalaista palvelujärjestelmää, jossa kohdataan lapsia sekä perheitä ja tarkastelen miten suomalainen lainsäädäntö huomioi sisarusväkivallan. Viidennessä luvussa esittelen tutkimustehtäväni sekä aineistoni valinnan ja analysoinnin. Kuudennessa luvussa käsittelen aineistoni pohjalta kokoamani tutkimustuloksia ja lopuksi esitän tekemäni johtopäätökset. Tutkimustani voivat hyödyntää lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset sekä lasten vanhemmat.

2 SISARUSVÄKIVALTA

Sisarusten aggressio

Aggression ajatellaan kuuluvan olennaisena osana sisarussuhteeseen ja se voidaankin käsittää yläterminä kaikelle sisarten välisestä kilpailusta pahoinpitelyyn. Lukiessa ulkomaalaisia tutkimuksia, voi huomata, että kirjallisuudessa tutkijat käyttävät monia erilaisia termejä kuvaamaan sisarusväkivaltaa, esimerkiksi: konflikti (*conflict*), pahoinpitely (*maltreatment*), väärinkäyttö/hyväksikäyttö/pahoinpitely (*abuse*), vihamielisyys (*hostility*), kilpailu (*rivalry*), uhriksi joutuminen (*victimization*). (Caspi 2011, 2.)

Sisarusten **kilpailu** on väkivallatonta, ja kohdistuu toisen voittamiseen jossakin. Kilpailussa ei haluta satuttaa toista henkisesti tai fyysisesti (Caspi 2011, 2). Caffaro ja Conn-Caffaro (1998 ref. Stutey & Clemens 2014, 208) määrittelevät kilpailun kovaksi, mutta tasapainoiseksi toiminnaksi, jossa kilpaillaan saavutuksista sekä sosiaalisista suhteista, ja sillä voi olla sisarussuhdetta vahvistava vaikutus. **Konflikti** kuuluu osaksi jokaista sisarussuhdetta. Rakentava konflikti auttaa lasta esimerkiksi järkeilemään ja soveltamaan konfliktin ratkaisutaitoja ja se lisää sosiaalista pätevyyttä. Konflikti on usein sanallista hyökkäämistä tai ajoittaista ja ohimenevää fyysistä tekoa. Konfliktit ovat väkivallan edeltäjiä, ne voivat olla toistuvia sekä vakavia ja niiden ratkaisemisessa vanhempien rooli korostuu. (Caspi 2011, 3–5.)

Väkivaltaa (*violence*) ja **väärinkäyttöä/pahoinpitelyä** (*abuse*) käytetään yleisesti kirjallisuudessa toistensa synonyymeina kuvaamaan fyysisiä ja psyykkisiä tekoja, joilla on tarkoitus vahingoittaa ja nujertaa (Caspi 2011, 5). Joissakin tutkimuksissa huomautetaan kuitenkin, että väkivalta (*violence*) ja pahoinpitely (*abuse*) eivät ole synonyymejä vaan väkivalta mielletään vakavammaksi kuin konflikti, mutta vähemmän vakavaksi kuin pahoinpitely (esim Stutey & Clemens 2014). Kandidaatintutkielmassani puhun väkivallasta tarkoittaessani kaikkea sisarusten negatiivista aggressiota, koska se on Suomessa yleisesti käytetty termi. Käytän termiä *sisarusväkivalta*, koska koen sen kuvaavan parhaiten toisen sisaruksen vallankäyttöä. Sisarusten välisestä väkivallasta lukija saattaa helposti saada kuvan, että molemmat sisarukset ovat lähtökohtaisesti väkivaltaisista toisiaan kohtaan.

Sisarusten **fyysinen väkivalta** on voiman käyttöä ja vamman tai kivun aiheuttamista, ja se on erittäin yleistä (Caspi 2011, 6). Sisaruksen **seksuaalinen väkivalta** on yleisin hyväksikäytön muoto perheen sisällä (Caspi 2011, 8; Krienert & Walsh 2011), ja se voi olla jopa kolme kertaa yleisempää kuin vanhemman tekemä (Krienert & Walsh 2011). Seksuaalinen väkivalta alkaa useimmin 5 vuoden iässä ja tekijänä on 3–10 vuotta vanhempi veli (Wiehe 1997). Seksuaalinen väkivalta sisarusuhteessa on erityisen vahingollista ja siitä on hankalampi kertoa kuin jonkun muun tekemästä (Caspi 2011, 7–8). **Henkisen väkivallan** tarkoituksena on satuttaa toista psykologisesti esimerkiksi nimittelemällä, haukkumalla, kiusanteolla, vähättelemällä tai uhkaamalla satuttaa joko sisarusta, lemmikkiä tai omaisuutta. (Caspi 2011, 9–10; Wiehe 1997, 33–34). **Epäsuora väkivalta** on ihmissuhteiden välityksellä tapahtuvaa psykologista tai emotionaalista väkivaltaa, jonka tavoitteena sisarusta eristetään sosiaalisista suhteista (Caspi 2011, 11).

Sisarusväkivallan yleisyys

Sisarusväkivalta on yleisin perheväkivallan muoto Yhdysvalloissa ja se on yleisempää, kuin vanhemman lapsen kohdistama väkivalta tai parisuhdeväkivalta (Button & Gealt 2010; Finkelhor, Turner & Omrod 2006). Kettreyn ja Emeryn (2006) tutkimuksessa 70,5 prosenttia vastaajista ilmoitti joko tehneensä tai kokeneensa vakavaa sisaruksen fyysistä väkivaltaa. Kun kyselyssä sisällytettiin lievä väkivalta mukaan tulos kohosi 83 prosenttiin. Hardyn (2001) tutkimuksessa 48 prosenttia vastaajista ilmoitti joutuneensa sisaruksen aggression kohteeksi ja 41 prosenttia kertoi olleensa itse aggressiivinen sisarustaan kohtaan. Buttonin ja Gealtin (2010) tutkimuksen vastaajista 42 prosenttia ilmoitti kokeneensa viimeisimmän kuukauden aikana jonkinlaista sisarusväkivaltaa, kun taas 22 prosenttia ilmoitti vanhemman väkivallasta. Finkelhor, Turner, Omrod ja Hamby (2005) havaitsivat, että viimeisimmän vuoden aikana melkein 30 prosenttia oli joutunut sisaruksen fyysisen hyökkäyksen uhriksi, kun taas kaverin uhriksi oli joutunut 7 prosenttia vastaajista. Vanhemman fyysistä, seksuaalista tai henkistä väkivaltaa oli kokenut 14 prosenttia vastaajista. Tutkimustulokset eivät aina kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Esimerkiksi Glatz, Källström, Hellfeldt ja Thunberg (2019) tutkivat Ruotsissa sisarusväkivaltaa ja havaitsivat, että vastaajista 59 prosenttia ilmoitti vanhemman tekemästä fyysisestä väkivallasta ja 29 prosenttia sisaruksen tekemästä. 42 prosenttia ilmoitti taas kokeneensa kaverin tekemää väkivaltaa ja 15 prosenttia oli molempien vanhemman sekä sisaren väkivallan uhri.

Sisarusväkivalta on yleisintä 6–9 vuotiailla lapsilla (Finkelhor ym. 2006), ja se vähenee lasten vanhetessa (Eriksen & Jensen 2009, 2006; Finkelhor ym. 2006), mutta tyttöjen sisarusväkivalta vähenee hitaammin (Eriksen & Jensen 2009). Sisarusväkivallan teot vakavoituvat iän kasvaessa ja 14–17-vuotiailla on todennäköisimmin aseiden käyttöä ja loukkaantumisia (Finkelhor ym. 2006). Sisarusväkivalta on todennäköisempää, jos sisarusten ikäero on kolme vuotta tai alle, (Felson & Russo 1988 ref. Krienert & Walsh 2011, 334) ja useimmiten sisarusväkivaltaa ilmenee vanhempien ollessa poissa kotoa (Wiehe 1997).

Sisarusväkivalta on sosiaalinen ongelma, jota ei oteta yhtä vakavasti kuin muuta lasten kokemaa väkivaltaa (Eriksen & Jensen 2006; Hardy 2001). Sisarusväkivallasta on vain vähän tutkimuksia ja kirjallisuutta ammattilaisille, ja se on pääasiassa ulkomaalaista, joka vaikuttaa negatiivisesti sisarusväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen (Caspi, 2011; Wiehe 1997). Huomion vähäisyyden syynä pidetään ilmiön normalisointia. Sisarusväkivaltaa normalisoidaan käyttämällä esimerkiksi sanontoja ”pojat on poikia” tai ”lapset on lapsia”, tai pitämällä sitä kilpailuna tai osana normaalia kasvua. (Caspi 2011; Eriksen & Jensen 2006; Finkelhor ym. 2006; Krienert & Walsh 2011; Wiehe 1997.) Sisarusväkivallan esiintyvyyttä ja vaikutuksia aliarvioidaan, joka estää ilmiön tunnistamisen käytännössä, koulutuksessa ja tutkimuksessa (Caspi 2011, 11). Sisarusväkivallan tunnistamiseen vaikuttaa myös perheen yksityisyys ja vaikeneminen kotona tapatuista asioista (Pitkänen 2014, 37; Wiehe 1997, 4). Sisarusväkivallan uhrit ovat usein myös haluttomia luonnehtimaan kokemuksiaan väkivallaksi (Hardy 2001).

Sisarusväkivalta suomalaisessa tutkimuksessa

Lähisuhde- ja perheväkivaltaa on Suomessa tutkittu melko paljon, mutta sisarusväkivaltaan ei juurikaan ole kiinnitetty huomiota. Tutkiessani suomalaisia väkivaltatutkimuksia, törmäsin siihen, että tutkimusten kysymykset oli aseteltu siten, että niistä ei voitu kartoittaa sisarusta väkivallan tekijänä. Väkivallan tekijästä kysyttiin esimerkiksi, onko hän äiti, isä vai muu perheenjäsen. ”Muu perheenjäsen”, ei ole kovinkaan tarkka mittari, koska vastaukset todennäköisesti sisältävät myös äitipuolen tai isäpuolen (esim. Ikonen & Halme 2018).

Muutamissa tutkimuksissa on selkeästi kartoitettu sisaruksen tekemää väkivaltaa. Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa joka viides ilmoitti sisaruksen pahoinpitelyn tekijäksi (Ellonen,

Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008) ja vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa taas useimmin raportoitu väkivallanteko oli vastaajan tekemä väkivalta sisartaan kohtaan (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014). Vuoden 2012 oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toteuttamassa tutkimuksessa nuorten rikoskäyttäytymisestä ja uhrikokemuksista selvisi, että 29 prosenttia tytöistä ja 20 prosenttia pojista oli kokenut sisarusväkivaltaa (Salmi 2012, 26-27). Vastaavassa tutkimuksessa vuonna 2016 selvisi, että 19 prosenttia tytöistä ja 14 prosenttia pojista oli kokenut sisarusväkivaltaa (Näsi 2016).

Sosiaalialan opinnäytetyötasolla sisarusväkivaltaa on tutkinut ainakin Tyyskä (2018) ja Hannola, Honkanen ja Korhonen (2013). Tyyskä (2018) toteutti kirjallisuuskatsauksen sisarusväkivallasta ja loi sisältöä sisarusväkivallasta Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämään Nettiturvakoti verkkopalveluun. Hannola, Honkanen ja Korhonen (2013) haastattelivat kuutta nuorta, jotka kaikki olivat olleet väkivaltaisista sisartaan kohtaan tai kokeneet sisarusväkivaltaa. Hannolan, Honkasen ja Korhosen tutkimuksessa huomattiin, että sisarusväkivallan käyttämisen kynnys oli matalampi sekä, että sisarusväkivallan uhrit eivät olleet saaneet tai hakeneet apua. Siekkinen ja Tiukkanen (2015) ovat tehneet kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opinnäytetyön sisarusväkivallasta, johon he haastattelivat neljää sisarusväkivaltaa kokenutta naista. Siekkisen ja Tiukkanen (2015) tutkimuksen tuloksena huomattiin, että koettu sisarusväkivalta oli vakavaa ja se kesti lapsuudesta aikuisuuteen. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että vanhempien toiminnalla oli vaikutusta sisarusväkivallan ilmenemiseen. Sisarusväkivaltaa tehtiin Suomessa näkyväksi Ensi- ja turvakotien liiton Turvaverkko hankkeessa vuosina 2011–2014 (Kovanen 2014). Tarkemmin tarkasteltuna voi huomata, että kaikki aihetta käsittelevät opinnäytetyöt on tehty Turvaverkko hankkeen jälkeen ja yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton, tai sen jäsenyhdistyksen kanssa.

Sosiaalityön pro gradu -tutkielmatasolla sisarusväkivaltaa on tutkinut ainakin Tervakoski (2019), Ylätaalo (2019) ja Eeva (2018). Tervakoski (2019) toteutti kvantitatiivisen tutkimuksen 336 yhdeksäsluokkalaiselle. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että 33 prosenttia tutkimukseen osallistuneista koki koon koon sisarusväkivaltaa. Ylätaalo (2019) tutki internetkeskusteluja sisarusväkivallasta ja havaitsi, että keskusteluissa sisarusväkivaltaa normalisoitiin, minimoitiin ja väheksyttiin. Eeva (2018) tutki myös internetkeskusteluja sisarusväkivallasta ja havaitsi, että sisarusväkivalta vaikuttaa uhriin lapsuudesta aikuisuuteen. Eeva havaitsi myös, että sisarusväkivallasta vaietaan ja, että se on sosiaalinen ongelma, johon tulisi

puuttua. Eeva tekee parhaillaan sosiaalityön väitöskirjaa sisarusväkivallasta ja etsii haastateltavia tutkimukseensa (Suomen Delfins 2020). Eevan väitöskirja tulee olemaan ensimmäinen relevantti tutkimus suomessa, joka käsittelee ensisijaisesti sisarusväkivaltaa. Lepistö (2010, 60,66) tutki väitöskirjassaan nuorten kokemaa perheväkivaltaa, ja tutkimukseen osallistuneista joka neljäs oli nähnyt sisarusväkivaltaa. Lepistön tutkimuksessa paljastui myös yksi isä- tytär inestitapaus ja kaksi veljen tekemää inestitapausta.

Sisarusväkivallan vaikutukset

Sisaruussuhteissa tapahtuva väkivalta on traumatisoivaa lapselle ja se vaikuttaa lapsen kehitykseen (Pitkänen 2014, 37). Sisarusväkivallan vaikutuksia ei ole tutkittu riittävästi, mutta ne ovat vakavia ja liitetään psykososiaalisiin ongelmiin (Caspi 2011, 12; Eriksen & Jensen 2006) sekä traumaattisten oireiden kehittymiseen (Finkelhor ym. 2006). Aiemmin on virheellisesti luultu, että väkivalta ei ole nuoremmille lapsille niin vahingollista, kuin vanhemmille, mutta seuraukset ovat yhtä ongelmallisia iästä riippumatta. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tuleekin suhtautua yhtä suurella vakavuudella sekä nuorempien, että vanhempien sisarusten väliseen väkivaltaan. (Caspi 2011, 12.) Merkittävää on, että sisarusväkivalta voi olla vahingollisempaa, kuin vanhempien lapseen kohdistama väkivalta, koska sisarusväkivallassa lapsi kokee sisaren häneen kohdistaman väkivallan lisäksi vanhemman laiminlyöntiä (mt. 2011, 14).

Sisarusväkivallan kokemisella on vaikutuksia sekä lapsuudessa, että aikuisuudessa (Caspi 2011; Eriksen & Jensen 2006; Wiehe 1997). Pitkään jatkuneeseen sisarusväkivaltaan liittyy vakavia seurauksia mielenterveydelle (Button & Gealt 2010; Eriksen & Jensen 2006; Morrill-Richards & Leierer 2010). Tutkimuksissa on osoitettu esimerkiksi, että psykiatrisen diagnoosin aikuisena saanut tai masennushäiriöön sairastunut on usein kokenut sisarusväkivaltaa (Caspi 2011, 13). Glatzin ja kumppaneiden (2019) tutkimuksessa huomattiinkin, että sisarusväkivaltaa kokeneista lapsista ne, jotka oli sijoitettu kodin ulkopuolelle alle 18-vuotiaina, kokivat huomattavasti vähemmän ahdistusta, masennusta ja aggressiota, kun taas ne lapset, jotka asuivat kotona ainakin 18-vuotiaaksi. Sisarusväkivalta saattaa näkyä aikuisuudessa myös tyytymättömyytenä ihmissuhteisiin tai luottamuksen puutteena (Caspi 2011, 12). Uhrin halventamista pidetään tuhoisimpana itsetuntoaan kehittäväälle lapselle, koska uhri saattaa sisäistää kuulemansa asiat ja liittää ne osaksi omaa

identiteettiään. Aikuisuudessa tämä saattaa näkyä ylisuoriutumisenä, kun uhri pyrkii erilaisilla toimillaan vakuuttamaan itseään ja muita, että olisi jonkin arvoinen. (Wiehe 1997, 43,56.)

Sisaruksen tekemä henkinen väkivalta vaikuttaa etenkin tytöillä negatiivisesti kehonkuvaan ja aiheuttaa bulimiam, masennusta ja huonoa itsetuntoa (Caspi 2011, 10). Sisaruksen fyysisellä väkivallalla taas on yhteys tunne- ja mielenterveysongelmiin sekä kaverisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan (Glatz ym. 2018, 424). Toistuva väkivaltainen vuorovaikutus rakentaa kaavan ja uhri uhriutuu uudelleen myöhemmin (Caspi 2011; Glatz ym. 2019, 428; Wiehe 1997, 160) tai se saattaa aiheuttaa sen, että ihmiset hyväksyvät myös aikuisuudessa sisarusväkivaltaa omien ja muiden lasten käytöksessä (Hardy, Beers, Burgess & Taylor 2010, 70). Väkivaltainen sisarussuhde voi olla myös alusta tulevaisuuden väkivaltaiselle käyttäytymiselle esimerkiksi puolisoa tai omia lapsia kohtaan (Caspi 2011, 14; Eriksen & Jensen 2006; Krienert & Walsh 2011) ja sisarusväkivallan kokeminen aiheuttaakin perheväkivaltaa (Eriksen & Jensen 2006; Krienert & Walsh 2011), seurusteluväkivaltaa, (Eriksen & Jensen 2006; Noland, Liller, McDermott, Coulter & Seraphine 2004), koulukiusaamista (Eriksen & Jensen 2006; Finkelhor ym. 2006; Glatz ym. 2019; Krienert & Walsh 2011), sekä ylipäänsä lisää väkivaltaisuutta (Caspi 2011), aggressiivisuutta (Button & Gealt 2010), huonoja konfliktinratkaisutaitoja (Caspi 2011) ja ongelmia ihmissuhteissa (Wiehe 1997, 160).

Sisarusväkivalta aiheuttaa uhrissa fyysisiä ja emotionaalisia häiriöitä (Krienert & Walsh 2011) kuten epäsosiaalista käyttäytymistä, ahdistusta (Eriksen & Jensen 2006), masennusta, yliherkkyyttä, huonoa itsetuntoa, itsesyytöksiä, vihaa, seksuaalisia toimintahäiriöitä ja posttraumaattista stressihäiriötä (Wiehe 1997, 160). Sisarusväkivalta lisää myös riskiä päihteiden väärinkäyttöön (Button & Gealt 2010; Eriksen & Jensen 2006; Krienert & Walsh 2011), syömishäiriöihin (Eriksen & Jensen 2006) sekä rikollisuuteen (Button & Gealt 2010) ja somaattisiin sairauksiin (Caspi 2011, 13). Väkivallan kokeminen saattaa näkyä häiriökäyttäytymisenä koulussa tai oppimisvaikeuksina (Caspi 2011, 13). Uhrilla saattaa olla ajatuksia itsensä vahingoittamisesta (Bowes ym. 2014 ref. Glatz ym. 2019), tai perheenjäsenten satuttamisesta (Caspi 2011, 13).

3 SISARUSVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Sisarusväkivaltaan johtavat syyt

Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on tärkeää ymmärtää sisarusväkivaltailmiötä, jotta voitaisiin ehkäistä sisarusväkivaltaa sekä kehittää hoitomuotoja sitä kokeneille ja väkivaltaa käyttäville (Wiehe 1997, 110). Väkivaltaiseen käytökseen haetaan usein yksinkertaisia syitä, mutta todellisuudessa syyt ovat hyvin monimutkaisia. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyy aina sosiaalisia ja psykologisia syitä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Usein emme kykenekään erottelemaan kaikkia niitä syitä, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että sisarus käyttää väkivaltaa. (Blalock 1964 ref. Wiehe 1997, 111.) Voimme erotella joitakin syitä, jotka vaikuttavat sisarusväkivallan ilmenemiseen, mutta on muistettava, että sisarusväkivallan tekijä on osa perhettä ja hänen käyttäytymiseensä vaikuttaa aina esimerkiksi muut perheenjäsenet, yhteisö ja kulttuuri. Sisarusväkivallan tekijä tuleekin nähdä osana perhesysteemiä, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen ei löydy yhtä ainoaa syytä. (Wiehe 1997, 120.)

Perheympäristö itsessään vaikuttaa sisarusväkivallan ilmenemiseen ja vanhempien ahdistuneet avioliitot johtavat usein sisarusten vihamielisiin ja aggressiivisiin suhteisiin (Jenkins 1992 ref. Button & Gealt 2010, 133). Esimerkiksi vanhempien riitojen kuuleminen lisää sisaruksen tekemiä väkivaltaisista tekoista ja niiden vakavuutta (Hoffman ym. 2005 ref. Button & Gealt 2010, 133). Vanhemmat saattavat kuormittaa lapsia omilla ongelmillaan esimerkiksi huumeiden tai alkoholin käytöllä ja psyykkisillä tai fyysisillä sairauksilla, jotka saattavat johtaa sisarusväkivaltaan (Wiehe 1997). Sisarusväkivallan ilmenemiseen vaikuttavat myös vanhempien avioerot (Eriksen & Jensen 2006) sekä perheen taloudellinen kuormitus (Hardy 2001).

Lapsi saattaa myös mallintaa vanhempien väkivaltaista käytöstä ja kohdistaa väkivaltaiset tekonsa sisarukseen (Wiehe 1997, 113–120). Sisarusväkivaltaa esiintyykin eniten perheissä, joissa on parisuhdeväkivaltaa ja vanhempien lapsiin kohdistamaa väkivaltaa (Button & Gealt 2010; Eriksen & Jensen 2009; 2006; Kiselica & Morrill-Richards 2007; Noland ym 2004). Vanhempien puuttumattomuus sisarusväkivaltilanteisiin lisää ja voimistaa sisarusväkivaltaa. Vanhempien puuttumattomuus saattaa johtua vanhempien tietämättömyydestä, osaamattomuudesta tai laiminlyönnistä. (Wiehe 1997, 113–120.)

Vanhemmat saattavat siirtää myös omaa vastuutaan vanhemmuudesta yhdelle sisaruksista, tai kohdella lapsia epätasa-arvoisesti, joka saattaa aiheuttaa sisarusväkivaltaa (Rosenthal & Doherty 1984 ref. Relva, Fernandes & Mota 2013; Wiehe 1997).

Sisaruksen väkivaltaiseen käytökseen voi olla syynä myös väkivallan avulla tavoiteltava valta, jonka avulla tekijä kompensoi esimerkiksi sisaruksen parempaa koulumenestystä (Wiehe 1997, 113–120). Uhrin ominaisuudet, kuten esimerkiksi ulkonäkö tai käyttäytyminen saattavat provosoida sisarusta väkivaltaisiin tekoihin. Väkivalta ei kuitenkaan koskaan ole uhrin syy, mutta toiset ovat väkivallalle alttiimpia kuin toiset. Esimerkiksi monilapsisessa perheessä sisaruksen väkivalta saattaa kohdistua vain yhteen sisarukseen.

Väkivallan tekijällä saattaa olla myös haasteita tunteiden ilmaisussa, joka ilmenee väkivaltana sisarta kohtaan. Väkivaltaisten pelien pelaaminen tai televisio-ohjelmien katselu muuttaa todellisuuden tajua ja voi lisätä aggressiivista käyttäytymistä sisarta kohtaan. (Mt. 1997, 121–128.) Sisarusväkivallan tekijän ollessa veli saattaa väkivaltaan vaikuttaa lisäksi yhteiskunnan maskuliinisuuden odotukset (mt. 1997, 25). Sisarusväkivalta ei ole ainoastaan pitkäaikaista negatiivista psykososiaalista käytöstä, vaan tappavaa väkivaltaa, ja joka kymmenes perhesurma liittyy sisaruksen murhaan (Dawson & Langan 1994 ref. Krienert & Walsh 2011, 335).

Sisarusväkivallan erottaminen sisarusten kilpailusta

Negatiiviset sisarussuhteet ovat yksi yleisimmistä, pitkäikäisimmistä ja vahingollisimmista väkivallan muodoista (Hardy 2001). Sisarusväkivalta alkaa usein lievästä esimerkiksi nimittelystä, ja etenee vakavampaan. Vanhemmat eivät tunnista sisarusten välistä väkivaltaa ja usein minimoivat tätä ja saattavat olla epäuskoisia asiasta kerrottaessa. Vanhemmat saattavat myös puolustaa tekijää tai syyllistää kokijaa. (Caspi 2011, 6; Wiehe 1997.) Sisarusväkivallan uhrin kuvaavat oloaan ”petetyksi”, mikäli vanhemmat eivät ole puuttuneet tilanteeseen. Vanhempien vääränlainen toiminta tai puuttumattomuus korostaa väkivallan vaikutuksia. (Wiehe 1997, 109.) Vanhempien hyväksymä lievä väkivalta voi antaa lapselle luvan olla entistä väkivaltaisempi. Lievään väkivaltaan on helpompi puuttua ja ammattilaisten tulisikin auttaa perheitä luomaan yhteisiä sääntöjä, jotka kieltävät kaiken väkivallan, niin sanallisen kuin fyysisen. (Caspi 2011, 14.)

Sisarusväkivaltaa minimoidaan, vaikka se täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön, samoin sen esiintyvyyttä aliarvioidaan (Krienert & Walsh 2011, 322). Sisarusväkivaltaa voi kuitenkin tapahtua kaikissa perheissä, joissa on enemmän kuin yksi lapsi (Wiehe 1997, 172). Finkelhor ja kumppanit (2006) havaitsivat tutkimuksessaan, että lapset eivät ilmoita sisarusväkivallasta, ellei siitä suoraan kysytä. Wiehe (1997, 192) taas oli sitä mieltä, että sisarusväkivallasta ei tulisi kysyä suoraan, koska uhri ei välttämättä tunnista väkivaltaa ja toisaalta ei halua myöntää olevansa uhri, ellei väkivalta ole todella vakavaa. Sisarusväkivallan mahdollisuus on kuitenkin pidettävä mielessä, kun työskennellään lasten kanssa ja lasta voi pyytää kuvaamaan mukavia muistoja sisarusten kanssa ja tämän jälkeen epämiellyttäviä. Myös arviointikysymyksiä voidaan käyttää apuna keskustelussa. (Mt. 1997, 192.)

Sisarussuhteeseen kuuluu konflikteja ja kilpailua, mutta ei väkivaltaa. On kuitenkin hankala vetää rajaa siihen, mikä on normaalia käytöstä ja mistä väkivalta alkaa. Sisarusväkivaltaa voidaan tunnistaa, kun otetaan huomioon tekojen vakavuus, tarkoitus ja vaikutukset (Kiselica & Morrill-Richards 2007). Sisarusten käyttäytymistä voidaan pohtia esimerkiksi Wiehen (1997, 165–170) esittämien kriteerien kautta. Aluksi tulisi pohtia, onko sisarusten käytös ikätasoista ja sen jälkeen, kuinka usein ja kuinka kauan kyseistä käyttäytymistä on tapahtunut. Kilpailu, konfliktit ja jonkinasteinen seksuaalinen uteliaisuus kuuluvat sisarussuhteeseen jossain vaiheessa, mutta tekojen toistuvuuden ja käyttäytymisen jatkuvuuden arvioimisen avulla voidaan erottaa normaali käyttäytyminen väkivallasta. Sisaruksen käyttäytyminen voidaan lukea väkivallaksi, mikäli tämä jatkaa käyttäytymistään, vaikka häntä on pyydetty lopettamaan. Mikäli vanhemman oma olo muuttuu toistuvasti epämiellyttäväksi sisaruksen käyttäytymisen vuoksi, voidaan käyttäytymistä pitää väkivaltana. Väkivallan arvioimisessa tulisi kiinnittää huomiota myös siihen loukkaantuuko joku henkisesti tai fyysisesti käyttäytymisen vuoksi, ja voiko toinen sisaruksista päättää osallistumisestaan toimintaan. Arvioidessa väkivaltaa on hyvä pohtia myös syitä, minkä vuoksi tekijä käyttäytyy niin kuin käyttäytyy.

Sisarusväkivallassa pojat ovat useimmin tekijöitä (Eriksen & Jensen 2009,2006; Hardy 2001; Krienert & Walsh 2011) ja tytöt useimmin uhreja (Button & Gealt 2010; Krienert & Walsh 2011). Leader (1993 ref. Relva ym. 2013) on selittänyt poikien suurempaa väkivaltaisuutta yhteiskunnan odotuksilla, jossa poikien on oltava aggressiivisempia ja kilpailukykyisempia. Vanhemmat myös rohkaisevat lapsia fyysiseen leikkiin tai leikkimään

leluilla, jotka lisäävät fyysistä toimintaa (Block 1983 ref. Relva ym. 2013). Joissakin tutkimuksissa on taas esitetty, että tytöt ja pojat ovat yhtä todennäköisesti aggression uhreja ja tekijöitä (Hardy 2001; Kettrey & Emery 2006). Tytöt ovat kuitenkin mukana todennäköisemmin vakavassa väkivallassa, ja tätä on selitetty sillä, että tytöt saattavat pitkään välttää väkivaltaa, mutta lopulta pitkäaikainen turhautuminen purkautuu vakavana väkivaltana (Kettrey & Emery 2006; Krienert & Walsh 2011).

Sisarusväkivaltaa voi esiintyä usein ja se voi kestää aikuisuuteen saakka (Morrill-Richards & Leierer 2010). Monet lapsuudessaan sisarusväkivaltaa kokeneet ymmärtävätkin vasta aikuisena joutuneensa väkivallan uhriksi (Hardy ym. 2010; Hardy 2001). Lapsi ei välttämättä kerro kokemastaan väkivallasta suoraan, ja aikuisen olisikin oltava herkkä kuulemaan lasta. Lapsi saattaa esimerkiksi kysyä vanhemmiltaan onko heidän lähdeittävä, jos hän on jäämässä kaksin väkivallan tekijän kanssa. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat pyrkiä lisäämään vanhempien empatiaa ja herkkyyttä, jolloin vanhempien on helpompi havainnoida lasten käyttäytymistä ja erottaa erilaisia käyttäytymismalleja, joihin voivat puuttua. Lapselle tulee luoda turvallisuuden tunnetta ja hänet on vakuutettava siitä, että myös salaisuudet voi kertoa, vaikka häntä olisi uhkailtu. Ammattilaisten on muistettava, että mikäli lapsen omat vanhemmat eivät ole olleet kiinnostuneita lapsen kokemasta väkivallasta, ei lapsi oletta muidenkaan olevan. (Wiehe 1997, 175.)

4 SUOMALAINEN PALVELUJÄRJESTELMÄ JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Perheammattilaiset ja palvelut perheille

Lasten ja perheiden kanssa työskentelee ammattilaisia monissa eri tehtävissä ja toimipaikoissa, ja he kaikki voivat työssään kohdata perheitä, joissa on sisarusväkivaltaa. Kaikkia lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia voidaan kutsua kootusti perheammattilaisiksi. Vuoren (2001, 14) määritellyn mukaan ”perheammattilaiset” ovat asiantuntijoita ja ammattilaisia, jotka työskentelevät lasten ja perheiden parissa. Perheammattilaiset, voivat työskennellä julkisilla sektoreilla monissa eri tehtävissä, kuin myös yksityisellä sektorilla. Perheammattilaiset ryhmä koostuu monista eri koulutuksen saaneista ihmisistä, ja jokaisella on oma erityinen työtehtävänsä perheiden parissa.

Suomessa lasten vanhemmilla on ensisijainen velvollisuus huolehtia lasten hyvinvoinnista ja kasvatuksesta (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361). Suomalainen palvelujärjestelmä tukee vanhempia tässä tehtävässä tarjoamalla laajasti peruspalveluita lapsille ja perheille, jotka koostuvat sosiaali- ja terveystalviteista, opetuksesta sekä liikunta- ja kulttuuripalveluista. Peruspalveluita täydentää yksityisten yritysten tarjoamat palvelut sekä seurakuntien ja järjestöjen tarjoamat palvelut. (THL.)

Alueellisesti perheiden palveluita voidaan koota yhteen perhekeskuksiin ja niiden palveluverkkoon saattaa kuulua myös järjestöjen tai seurakuntien tarjoamia palveluita. Neuvoloissa hoidetaan odottavia äitejä ja tuetaan lasten kasvua ja kehitystä aina vastasyntyneestä kouluikään asti. Terveystalviteissa huolehditaan perheiden terveydestä, sairaanhoidosta ja suun terveydenhuollosta. Varhaiskasvatus tarjoaa lasten hoitoa, kasvatusta ja opetusta esimerkiksi silloin kun vanhemmat käyvät töissä. Varhaiskasvatusta tarjoaa kuntien lisäksi järjestöt, yksityiset päivähoitajat ja seurakunnat. Ennen varsinaista koulun perusopetuksen alkamista, lapsella on mahdollisuus käydä kunnan tarjoamaa esiopetusta. Koulun perusopetuksen alkaessa lapsella on mahdollisuus osallistua ohjattuun aamu- ja iltapäivätoimintaan. Perheen kohdatessa haasteita voi apua hakea kasvatus- ja perheneuvonnasta tai lastensuojelusta. Perheoikeudelliset palvelut kuten adoptio-, elatus- ja huoltajuuasiasiat tai isyyden tunnustaminen saattavat myös koskettaa perheitä. (STM.)

Lait turvaamassa lapsuutta

Perheväkivaltaa käsitellään jo Suomen perustuslaissa, joka määrittelee yhdenvertaisuuden, oikeuden elämään, henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden (Suomen perustuslaki 11.06.1999/731). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan *”lasta tulee suojella kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä”* (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991). Suomi on ratifioinut myös niin kutsutun Istanbulin sopimuksen, jonka tavoitteena on ehkäistä perheväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Istanbulin sopimuksen toteutumista seurataan maatarkastuksin. (Asetus 53/2015.) Suomessa on laadittu nelivuotinen suunnitelma, joka sisältää toimenpiteitä väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrien suojelemiseksi (Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018-2021).

Väkivaltaan puuttumisen kannalta merkittävimpiä lakiuudistuksia Suomessa ovat vuoden 1979 rikoslain uudistus, jolloin vanhempien kuritusoikeus poistettiin rikoslaista (Rikoslaki 19.12.1889/39). Vuonna 1984 voimaan astui lapsenhuoltolaki, joka turvaa lapselle hyvän hoidon, kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon. Lastenhuoltolaissa todetaan, että lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361). Joulukuun alussa 2019 astui voimaan uusi lastenhuoltolaki, joka korostaa muun muassa vanhemman vastuuta suojella lasta kaikelta väkivallalta. Uusi laki velvoittaa myös viranomaisia selvittämään ja huomiomaan väkivallan (HE 88/2018). Lastensuojelulaki vaatii, että lapsen tulee saada lastenhuoltolain mukaista huolenpitoa. Lastensuojelulaki keskittyy lapsen kasvuoloihin ja viranomaisten toimintamahdollisuuksiin kasvuolojen vaarantuessa. Perheväkivallan näkeminen ja kokeminen ovat asioita joihin lastensuojelun tulee puuttua. Lastensuojelulla on mahdollisuus puuttua tilanteisiin avohuollon tukitoimenpiteillä, huostaanotolla, sijaishuollolla ja kiireellisellä sijoituksella. Lastensuojelulaki sisältää myös viranomaisten ja luottamushenkilöiden ilmoitusvelvollisuuden mahdollisesta lastensuojelutarpeen selvityksestä sekä rikosilmoituksesta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsen pahoinpitely sekä seksuaalinen hyväksikäyttö ovat rikoslain mukaan rangaistavia tekoja. Henkinen väkivalta ei aina täytä rikoksen tunnusmerkistöä, mutta niihin voidaan soveltaa lapsi- ja perhelainsäädäntöä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä.

Vuonna 1995 pahoinpitelystä yksityisellä paikalla eli toisin sanoen kotona, tuli virallisen syytteen alainen rikos. Tämä lakiuudistus korosti sitä, että kotona tapahtuvaan väkivaltaan haluttiin puuttua samalla vakavuudella kuin muihinkin väkivaltarikoksiin. Vuonna 2011 myös lievästä pahoinpitelystä tuli virallisen syytteen alainen, eli ilmoitus ei ole uhrin varassa, mikäli kyseessä on läheissuhde, tai uhri on alle 18-vuotias. (Rikoslaki 19.12.1889/39.) Vuoden 2016 lakiuudistuksen nojalla tuomioistuin voi myös velvoittaa henkilön todistamaan läheissuhteessa olevaa vastaan. Uudistuksella haluttiin vaikuttaa siihen, ettei tekijä voi enää painostaa tai vaientaa uhria. (Oikeudenkäymiskaari 1.1.1737/4.)

Läheisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen ei ole riittävän tehokasta palvelujärjestelmässämme. Aina edes ääneen lausuttuun väkivallan uhkaan ei puututa sosiaali- ja terveydenhuollossa (Piispa, Taskinen & Ewalds 2012), eikä lastensuojelun avohuollossa vastata riittävästi väkivallan uhrien ja tekijöiden tarpeisiin (Tuloksellisuuskertomus lastensuojelu 2012). Suomi on saanut YK:n lapsen oikeuksien komitealta huomautuksen koskien lasten kotona kokemien pahoinpitelyjen määrää, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä, sekä siitä, että nämä eivät tule ilmi palvelujärjestelmässä (Kaitue, Noponen & Släen 2007, 24). Suomi on saanut huomautuksia myös esimerkiksi CEDAW14, CAT16 ja UPR2017 raporteissa lapsiin kohdistuneiden väkivaltatapausten määristä sekä naisiin kohdistuneen väkivallan laajuudesta. GREVIO-komitea seuraa maatarkastuksin Istanbulin sopimusten toteutumista. Ihmisoikeuskeskus (2018, 2) kiinnitti huomiota komitealle jättämässään lausunnossaan Suomen resurssien puutteeseen, lain muutostarpeisiin, väkivaltatyön rakenteisiin, vähemmistöihin sekä yhteiskunnallisiin asenteisiin. Istanbulin sopimuksen ratifiointin jälkeen Suomi on saanut huomautuksia siitä, että väkivallan ehkäisemiseksi ei ole tehty riittävästi. Viimeisimpänä GREVIO kiinnitti esimerkiksi huomiota siihen, että väkivalta tulisi huomioida, kun päätetään lasten tapaamis- ja huoltajuusasioista (GREVIO 2018).

Suomessa on tehty väkivallan ehkäisemiseksi paljon viimeisimpien vuosien aikana. Suomen lainsäädäntö ei kuitenkaan suhtaudu riittävällä vakavuudella lapsiin kohdistuneeseen väkivaltaan. Lainsäädäntö määrittelee sen mitä yhteiskunnassamme voi tehdä ja mikä on väärin. Lainsäädännön avulla määritellään rangaistukset, jotka suoraan kuvastavat teon vääryyttä. Lapsiin kohdistuneiden väkivaltarikosten rangaistukset ovat huomattavasti löyhempiä kuin esimerkiksi huumausainerikosten. Löyhä suhtautuminen lasten kokemaan väkivaltaan ylläpitää ja oikeuttaa väkivaltaa. Huolestuttavaa on myös, se että

oikeusjärjestelmämme sivuuttaa systemaattisesti väkivaltaa, vaikka se tuotaisiin esille sosiaalityössä. Hiitolan (2015, 245) sukupuolitutkimuksen väitöskirjassa hallinto-oikeuden huostaanoton päätösasiakirjoissa häivytettiin väkivalta kokonaan peräti 42 prosentissa päätöksistä. Väkivalta saattoi olla lastensuojelussa huostaanottooperuste, mutta hallinto-oikeudessa sitä ei enää pidetty huostaanoton perusteena.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI

Kandidaatintutkielmani tarkoitus on luoda kokonaiskuvaa vaietusta ja Suomessa vähän tutkitusta sisarusväkivallasta. Tutkimukseni tavoitteena on parantaa lapsen asemaa ja korostaa lapsen oikeuksia koskemattomuuteen ja turvalliseen kasvuympäristöön. Lähestyn sisarusväkivaltaa kirjallisuuskatsauksen kautta, jota ohjaa tutkimuskysymykseni ”*Miten lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat puuttua sisarusväkivaltaan?*”.

Toteutan tutkimukseni laadullisena review-tutkimuksena eli kirjallisuuskatsauksena. Review-tutkimuksen avulla aikaisemmista tutkimuksista tiivistetään oleellinen, ja näin saadaan luotua yleiskuvaa aiheesta. Review-tutkimuksen avulla voidaan tutkia ja saada helposti koottua tietoa asioista, joista ei omata aiempaa tietoa. (Kallio 2006, 18.) Review-tutkimuksessa kerätään aineistoksi aiempia tutkimuksia, joihin perehdytään. Review-tutkimuksessa aineiston hankinnalla on iso merkitys koko tutkimuksen onnistumiselle, se on ikään kuin perusta, jolla koko tutkimus seisoo. Aineisto analysoidaan esimerkiksi luokittelemalla tai ryhmittelemällä ja niiden pohjalta luodaan synteesi, joka syntyy tutkijan ajattelun ja pohdinnan tuotoksena. Review-tutkimukselle on ominaista tutkimuksen syklimäisyys, ja tutkija voi esimerkiksi synteesiä luodessaan palata vielä keräämään tarvittaessa lisäaineistoa. (Kallio 2006, 22–23.)

Ennen aineiston hakua mietin sopivia asiasanoja aineiston hakuja varten. Aineiston haun asiasanoina käytin aluksi: *sisarusväkivalta*, *sisarusten välinen väkivalta*, *sibling(s) violence*, *sibling(s) abuse*. Aineiston haun tueksi osallistuin kirjaston järjestämään tiedonhankintakoulutukseen, josta sain käytännön vinkkejä ja opastusta relevantin aineiston löytämiseen. Tutkimuksia silmäillessäni mahdollisia muita asiasanoja nousi esiin ja niitä olivat väkivaltaa kuvaamaan: *aggression* sekä *maltreatment*. Harkintaan jäi, tarvitseeko haussa käyttää myös: *rivalry* tai *bullying*. *Rivalry* ja *bullying* sanoja en lähtökohtaisesti halunnut käyttää, koska niiden kohdalla jää harkinnanvaraiseksi kuvataanko normaaliin sisaruussuhteeseen kuuluvaa kilpailua tai kiusaamista vai puhutaanko väkivallasta, ellei näitä termejä ole tutkimuksessa riittävästi avattu. Sisaruutta kuvaavia asiasanoja oli lisäksi myös: *sister*, *sisterhood*, *brother* ja *brotherhood*.

Ennen varsinaista aineiston hakua tein alustavia aineistohakuja hakusanoilla "sisarusväkivalta", "sisarusten välinen väkivalta", "sibling violence", "siblings violence", "sibling abuse" ja "siblings abuse". Suomenkielisiä tieteellisiä ja vertaisarvioituja julkaisuja sisarusväkivallasta en löytänyt Andorista, Lipguidesta tai Finnasta. Alustavia aineistohakuja tein Andorista ja ProQuestista. Google Scholaria en käyttänyt lainkaan, koska siinä tiedon relevanttiuden arviointi jää yksin tutkijan varaan ja edellä mainituista tietokannoista silmäilyn perusteella aineistoa löytyi todella paljon. Ulkomaalaisia tutkimuksia löytyi paljon, enimmillään 1182 tulosta. Aineistoa tuli hakujen perusteella niin paljon, että jouduin pohtimaan aineiston rajaamista tarkemmin. Hakusanat tuottivat kuitenkin käyttökelpoista materiaalia, joten päädyin suorittamaan hakua hakusanoilla "sibling* violence" ja sibling* abuse".

Rajasin kirjallisuuskatsaukseen valittavia tutkimuksia seuraavan taulukon mukaisesti:

Sisäänottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
-vertaisarvioitu	-ei vertaisarvioitu
-sisarusten välinen väkivalta (ml. kaikki sisaruuden muodot, esim. sijaissisarukset, sisarpuoli ym.)	-muun kuin sisaruksen tekemä väkivalta, esimerkiksi ikätoverien tekemä väkivalta
-kohderyhmänä lapset; sisarukset alle 18 vuotta	-kohderyhmänä aikuiset; yli 18 vuotta
-englanninkielinen tutkimus	-muun kuin englanninkielinen tutkimus
-2010-luvun jälkeen julkaistu tutkimus	-ennen 2010-lukua julkaistu tutkimus
-hakusanat esiintyvät tutkimuksen tiivistelmässä	-hakusanat eivät esiinny tutkimuksen tiivistelmässä
-koko teksti verkossa	-koko tekstiä ei löydy verkosta

Edellä mainituilla rajauksilla ja hakusanalla "sibling* violence" aineistoa löytyi Andorista 27 ja ProQuestista viisi hakutulosta. Käytettäessä "sibling* abuse" hakusanaa löysin Andorista 28 ja ProQuestista viisi hakutulosta. Päädyin hakemaan aineistoa lisäksi Ebscosta, josta löytyi "sibling* violence" hakusanalla 10 hakutulosta ja "sibling* abuse" hakusanalla seitsemän hakutulosta.

Hakujen jälkeen aineistoa oli koossa yhteensä 82 hakutulosta. Tämän jälkeen poistin päällekkäisyydet, jolloin aineistoa jäi jäljelle 46 hakutulosta. Seuraava vaihe aineiston keruussa oli nopea silmäily hakutuloksien tiivistelmistä ja poissuljin osan aineistoista edellä mainitun taulukon mukaisesti. Suljin pois hakutuloksista esimerkiksi kaksi kirja-arvostelua, yhden kirjallisuuskatsauksen, joka käsitteli sitä, miten kaunokirjallisuudessa puhutaan sisarusväkivallasta sekä kaksi tutkimusta, joista tiivistelmä löytyi englanniksi, mutta koko teksti oli portugaliksi, sekä aineistot, joiden avulla ei voitu vastata tutkimuskysymykseeni. Rajauksen jälkeen tarkempaan tarkasteluun jäi yhteensä 23 tutkimusta tai tieteellistä artikkelia. Kaikkia 23:a tutkimusta tai artikkelia tarkastelin lähemmin ja suljin niistä tämän jälkeen pois aineistot, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseeni.

Aineistoja valikoin tutkimukseeni sen mukaan mitkä parhaiten vastasivat tutkimuskysymykseeni *"Miten lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat puuttua sisarusväkivaltaan?"*. Lopullinen aineistokoko on 11 tieteellistä tutkimusta tai artikkelia (liite 1). Tutkimuksista kuusi on kvalitatiivisia ja niiden otoskoko vaihtelee viidestä henkilöstä 21 henkilöön. Huomioitavaa on, että Meyersin tutkimuksissa (2014, 2016, 2017) on hyödynnetty kaikissa samaa otosta, mutta jokainen tutkimus vastaa eri tutkimuskysymykseen. Tutkimuksista viisi on toteutettu Yhdysvalloissa ja yksi Skotlannissa. Aineistoni tutkimuksista kaksi on kvantitatiivisia joista toisen otoskoko on 335 henkilöä ja toisen 590 henkilöä. Tutkimukset on toteutettu Portugalissa ja Yhdysvalloissa. Tutkimusten lisäksi aineistossa on kolme tieteellistä artikkelia, yksi Australiasta ja kaksi Yhdysvalloista. Artikkelit käsittelevät sisarusväkivallan uhrin, tekijän ja perheenjäsenten hoitoa, sosiaalityön roolia sisarusväkivaltaan puuttumisessa sekä toimintamallia koulun henkilöstölle sisarusväkivaltaan puuttumiseksi.

Aluksi luin aineistoni englanniksi ja tämän jälkeen käänsin tutkimukset kokonaisuudessaan suomen kielelle helpottaakseni jatkotyöskentelyä ja analyysiä. Aineiston kääntämisen jälkeen tulostin niistä tekemäni käännökset ja luin niitä useita kertoja syventyen läpi ja pitäen mielessäni tutkimuskysymykseni. Aineistoni analysoin teemoitellen, eli tarkoituksenani oli löytää aineistostani tutkimuskysymykseni kannalta olennaiset asiat (Eskola & Suoranta 1998, 176). Lukemisen seurauksena merkitsin itselleni Word-tiedostoon esiin nousevia aihealueita, jotka liittyivät sisarusväkivaltaan puuttumiseen. Tutkimuskysymykseni kannalta keskeisten aihealueiden löytyminen oli siis ensimmäinen askel. Tämän jälkeen luin aineistoani uudelleen ja kokosin niistä aihealueeseen liittyviä lauseita tai virkkeitä kyseisen

aihealueen alle. Jokaisen merkitsemäni lauseen tai virkkeen perään merkitsin myös lähdetiedot, jotta aineistot eivät menisi analyysivaiheessa sekaisin toisiinsa. Tämän jälkeen jäsentelin keräämiäni asioita ja siirsin, ”leikkaa liimaa” toiminnolla samankaltaiset asiat allekkain, niitä kuitenkin vielä yhdistämättä. Jäsentelyn jälkeen kävin aineistoni pelkistettyä versiota lävitse ja pyrin kiinnittämään huomiota yhtäläisyyksiin tai eroavaisuuksiin aineistossani. Tarkastelemalla aineistoani pystyin kiinnittämään huomiota myös siihen, olivatko useammat tutkijat kiinnittäneet huomiota samaan aiheeseen vai oliko jokin asia yksittäisen tutkijan huomio. Tarkastelun jälkeen yhdistin samaa tarkoittavat lauseet ja virkkeet yhdeksi kokonaisuutta kuvaavaksi lauseeksi ja merkitsin edelleen lähdetiedot tarkasti lauseen perään. Yhdistämisen jälkeen aloin tarkastella kokoamiani laajempia aihealueita ja yhdistin näistä myös samaa tarkoittavat aihealueet toisiinsa ja aihealueiden sisällä olevat lauseet yhdistin edelleen samaa tarkoittaviin lauseisiin. Yhdistämisen lopputuloksena syntyi aineistoni teemat, joista muodostuu myös tuloslukuni.

6 PERHEAMMATTILAISTEN PUUTTUMINEN SISARUSVÄKIVALTAAN

6.1 Ammattilaisten kompetenssin lisääminen

Aineistoni perusteella sekä ammattilaisten, että vanhempien on hankala tunnistaa sisarusväkivaltaa, jonka vuoksi siihen on myös haastavaa puuttua. Sisarusväkivallalla ei ole määrittelyä, joka vaikeuttaa eniten ilmiön tunnistamista ja siihen puuttumista palvelujärjestelmässä. (Mc Donald & Martinez 2016, 403; Meyers 2017, 343; Perkins & O'Connor 2016, 91; Shadik, Perkins & Kovacs 2013, 54.) Tunnistamattomuus ja puuttumattomuus taas vaikuttavat suoraan uhriin ja jatkavat hänen kärsimystään aikuisuuteen saakka. Ammattilaisten onkin välttämätöntä saada tietoa ja koulutusta sisarusväkivaltailmiöstä (McDonald & Martinez 2016; Meyers 2017, 2014; Morrill & Bachman 2013; Relva ym. 2013; Shadik ym. 2013). Ammattilaisten tulisi ymmärtää miksi sisaruksilla on väkivaltaa, miten sisarukset vastaavat kohtaamaansa väkivaltaan ja miten väkivaltaan voidaan puuttua (McDonald & Martinez 2016, 402). Ammattilaisten tulisi myös erottaa sisarusväkivalta sisarussuhteeseen kuuluvasta kilpailusta (Meyers 2017, 347; Perkins & O'Connor 2016, 91). Kilpailu voi olla kehitystä tukevaa, mutta sisarusväkivallalla ei ole positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen (Meyers 2017, 347). Sisarusväkivaltailmiötä tulisikin tarkastella nykyisten oletusten ulkopuolelta, kuten ettei sisarusväkivalta olisi haitallista, tai että pojat ovat väkivaltaisempia kuin tytöt (Morrill & Bachman 2013, 1703–1704).

Aineistossani Yatesin (2018, 185) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät tunnistivat sekä ymmärsivät sisarussuhteen merkityksen ja se oli jopa ylikorostunut. Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan arvioineet sisarussuhteen dynamiikkaa, kun he selvittivät sisaruksen tekemää seksuaalista väkivaltaa ja tekivät lapsia koskevia päätöksiä. Tutkimuksessa huomattiin, että sosiaalityöntekijät tekivät sisaruksia koskevia päätöksiä intuitiivisesti ajatuksella, että ”sisarusten on parempi olla yhdessä”, sen sijaan, että seksuaalista väkivaltaa olisi arvioitu arviointiperustein. Sosiaalityöntekijöiden intuitiivista ajattelua ohjasi kolme tausta-ajatusta. Sosiaalityöntekijät ajattelivat, että lapset eivät halua aiheuttaa seksuaalista haittaa muille, eivätkä sisarussuhteet ole haitallisia ja vanhemmat haluavat lähtökohtaisesti hyvää lapsilleen. (Yates 2018, 191.) Työskennellessään perheiden kanssa ammattilaisten tulee kuitenkin ymmärtää sisarussuhteen dynamiikkaa ja arvioida sisarusten käyttäytymistä, sekä sisarussuhteen laatua (Meyers 2017, 334,337; Shadik ym. 2013, 55). Ammattilaisten on

myös ymmärrettävä perhedynamiikkaa ja tunnistettava sen riskitekijät, kuten esimerkiksi vanhemman ja lapsen dynamiikka, joka on saattanut vaikuttaa väkivallan ilmenemiseen (Meyers 2017, 347, 2014, 669; Shadik ym. 2013, 56;). Ammattilaisten tulee myös ymmärtää vanhempien suhteen merkitys perhejärjestelmässä ja miten se vaikuttaa sisarusten väliseen jännitteeseen, sekä käyttäytymiseen (Shadik ym. 2013, 56).

Ammattilaisten tulisi suhtautua sisarusväkivaltaan vakavasti, mutta aineistoni valossa sisarusväkivaltaa normalisoidaan ja siitä puhutaan esimerkiksi kiusaamisena (McDonald 2016, 409; Shadik ym. 2013, 54; Yates 2018, 182). Sisarusväkivallan vakavuutta sekä vaikutuksia myös sivuutetaan ja aliarvioidaan (Morrill & Bachman 2013, 1703–1704; Yates 2018, 182). Sisarusväkivallan vaikutukset ovat kuitenkin yhtä pahoja kuin vanhemman lapseen kohdistaman väkivallan, tai jopa pahempia. Sisarusväkivallassa lapsi uhriutuu kahdesti; väkivaltaa käyttää tärkeä vertainen ja samalla se tarkoittaa vanhemman laiminlyöntiä. (Meyers 2017, 347.) Väkivallan normalisointi ja vaikutusten sivuuttaminen on luonnollisesti este ammattilaisten tehokkaalle työskentelylle (Morrill & Bachman 2013, 1703–1704).

Aineistossani Yatesin (2018) tutkimuksessa kävi ilmi, että sosiaalityöntekijät eivät uskoneet lapsen kykyyn tehdä seksuaalista väkivaltaa sisarukselle. Tutkimuksessa sosiaalityöntekijät epäilivät ja eivät uskoneet sisaruksen tekemiin väkivaltaisiin tekoihin, vaikka heidän mielestään aikuisen tekemänä samat teot olisivat olleet seksuaalista hyväksikäyttöä. Sisarusväkivallan minimoinnista, normalisoinnista ja vaikutusten sivuuttamisesta kertoo myös se, että ammattilaisten tulisi aina tehdä lapseen kohdistuvasta väkivallasta lastensuojeluilmoitus, mutta sisaruksen tekemä väkivalta jää ilmoittamatta (Keane, Guest & Padbury 2013, 248; Meyers 2017, 334). Väkivalta tulisi kirjata myös lasten asiakirjoihin, mutta esimerkiksi Yatesin (2018, 182) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät eivät halunneet kirjata sisaruksen tekemää seksuaalista väkivaltaa, koska sen koettiin vaikuttavan suhteeseen lapsen kanssa. Sosiaalityöntekijöiden kirjaamiseen vaikutti myös väkivallan tekijän olemus tai tämän katumus teoistaan, sekä tekijän ikä. Lapsen ollessa alle 12-vuotias, sosiaalityöntekijät eivät halunneet kirjata tapausta seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Sosiaalityöntekijä kirjasi tapauksen helpommin seksuaalisena hyväksikäyttönä, mikäli hän työskenteli vain uhrin kanssa. Tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä vain pienen osan mukaan he pohtivat seksuaalisen väkivallan vaikutuksia uhriin, kun he selvittivät tapausta.

Aineistossani Shadikin ja kumppaneiden (2013, 55) mukaan ensimmäinen askel lasten ja perheiden palveluissa on kysyä rutiininomaisesti sisarusuhteista ja kartoittaa niiden dynamiikkaa. Lasten ja perheiden palveluissa ammattilaisten tulee olla tietoisia sisarusväkivallan mahdollisuudesta ja heidän on erotettava väkivalta ja kilpailu toisistaan, kun he keskustelevat perheiden ja sisarusten kanssa. Sisarusväkivalta koskettaa erityisesti lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden asiakkaita ja se tulisikin huomioida työskentelyssä vanhempien kanssa, hoito-ohjelmissa ja interventioissa. (Meyers 2017, 2014; Perkins & O`Connor 2016; Shadik ym. 2013.) Sisarusväkivalta tulee sisällyttää osaksi perheiden riskiarvioita (Meyers 2017,333, 2014,654;), ja sisarusväkivaltailmiöön tulee luoda omia arviointivälineitä, joita voidaan hyödyntää käytännön työssä (Shadik ym. 2013, 56). Relvan ja kumppaneiden (2013, 56) tutkimus tukee aikaisempia tutkimuksia siinä, että vanhemman lapsen kohdistamalla väkivallalla on isoin vaikutus sisarusväkivallan ilmenemiseen, koska väkivaltainen käyttäytyminen siirtyy opitun mallin kautta lapsille. Sisarusväkivallan vaikutukset tulisikin ymmärtää osana perheväkivaltaa (Perkins & O`Connor 2016,91), ja sitä tulisi arvioida samanaikaisesti perheväkivallan kanssa (Meyers 2017, 333; Relva ym. 2013, 59; Shadik ym 2013, 56).

McDonaldin & Martinezin (2016) tutkimuksessa perheen ulkopuoliset tuomitsivat vahvimmin sisarusväkivallan, joten ammattilaisten on tärkeää kannustaa lapsia kertomaan kokemastaan väkivallasta. Rakenteellinen vaikuttaminen on osa ammattilaisten työtä sekä velvollisuutta, ja se on samalla yksi mahdollisuus, jolla voidaan puuttua sisarusväkivaltaan (Perkins & O`Connor 2016, 91). Sisarusväkivaltaan on kiinnitettävä laajasti huomiota ja siitä on jaettava tietoa, joka voi auttaa sisarusväkivallan uhria tunnistamaan väkivallan ja hakemaan apua. (McDonald & Martinez 2016, 409; Meyers 2017, 333.) Ammattilaisten tulee kehittää myös sisarusväkivaltaa ennaltaehkäisevää toimintaa, sekä sisarusväkivallan kokijoiden ja tekijöiden hoito-ohjelmia (McDonald & Martinez 2016, 409; Morrill & Bachman 2013, 1703–1704; Relva ym. 2013, 59). Ammattilaisten tulee kehittää erilaisia interventioita työnsä tueksi, joiden avulla voidaan estää tai lieventää sisarusväkivaltaa (McDonald & Martinez 2016, 409; Perkins & O`Connor 2016, 92; Relva ym. 2013, 59; Shadik ym. 2013, 56). Vanhemmille järjestettävät interventio-ohjelmat, esimerkiksi vanhemmuuden taitojen vahvistamiseen suunnitellut ohjelmat ja ryhmät ovat keino poistaa ja vähentää lasten kokemaa väkivaltaa. Ohjelmat ja ryhmät auttavat vanhempia kehittämään vanhemmuuden taitojaan ja näin lisäävät perheen hyvinvointia ja toimintakykyä. Vanhemmuuden taitojen

kehittämiseen keskittyviin ohjelmiin ja ryhmiin on lisättävä kysymyksiä ja keskustelua sisarusväkivallasta, sekä ammattilaisten on tarjottava vanhemmille tietoa ja resursseja sisarusväkivallan tunnistamiseksi ja torjumiseksi. (Shadik ym 2013, 54–56.) Relva ja kumppanit (2013, 56) sekä Stutey ja Clemens (2014, 213) ehdottavat, että sisarusväkivallasta voidaan jakaa tietoa ja siihen puuttua esimerkiksi kouluissa, työskentelemällä lasten kanssa samoin tavoin kuin kiusaamiseen liittyvissä asioissa ja työskentelyn keskiössä tulisikin olla lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen.

Tutkimusten avulla sisarusväkivallasta saadaan tietoa ja sitä voidaan ilmiönä ymmärtää paremmin. Aineistossani useat tutkimukset korostivat tutkimusten tarvetta (McDonald 2016; Meyers 2017; Perkins & O`Connor 2016; Relva ym. 2013). Sisarusväkivallasta tarvittaisiin yleisesti lisätietoa tutkimusten kautta ja sen määritelmään selkeyttä (Meyers 2017, 334; Relva ym. 2013, 59). Tutkimuksia tarvitaan myös fyysisen ja henkisen sisarusväkivallan dynamiikasta ja niiden seurauksista (Meyers 2017, 347; Perkins & O`Connor 2016, 92). Tutkimuksia kaivataan myös vanhempien toimintavoista, kun he kohtaavat sisarusväkivaltaa ja niiden tehokkuudesta ja erilaisista toimintatavoista, joiden avulla voidaan ehkäistä tai lieventää sisarusväkivaltaa (Perkins & O`Connor 2016, 92). Perheiden reagointia sisarusväkivaltaan tulee tutkia, sekä millaisia asenteita vanhemmilla on sisarusväkivallasta, ja miten sisarusväkivallan uhrit hakevat apua (McDonald & Martinez 2016, 409). Relva ja kumppanit (2013, 59) korostavat sitä, että sisarusväkivalta tulee huomioida osana perheväkivaltatutkimusta.

Aineistoni mukaan ammattilaisten koulutuksessa sekä opetuksessa tulee kiinnittää huomiota sisarusväkivaltaan, ja opetukseen tulee lisätä sisarusväkivaltaa käsittelevää kirjallisuutta, sekä työskentelyä, esimerkiksi case-työskentelyä ja roolipelejä (Morrill & Bachman 2013, 1703–1704). Koulutuksen ja opetuksen avulla, joka sisältää opetusta sisarusväkivaltailmiöstä ammattiin valmistuvat saavat tietoa sekä taitoa tunnistaa ja puuttua sisarusväkivaltaan. Ammatissa jo työskenteleville tulee myös tarjota koulutusta sisarusväkivaltailmiöstä täydennyskoulutuksena. Aineistossani Perkins ja O`Connor (2016, 91–92) olivat sitä mieltä, että sisarusväkivaltailmiöön puuttumiseksi tarvitaan myös poliittista puuttumista ja vaikuttamista. Suomessa poliittinen puuttuminen ja vaikuttaminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että sosiaali- ja terveysministeriö, joka Suomessa vastaa lähisuhdeväkivallan ehkäisemisestä, huomioisi sisarusväkivallan osana lähisuhdeväkivallan

torjuntaan keskittyvissä ohjelmissa, sekä tuottaisi ajankohtaista tietoa ja tutkimusta sisarusväkivaltailmiöstä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sisarusväkivaltailmiön tunnistaminen ja siihen puuttuminen vaatii ammattilaisten kompetenssin lisääntymistä. Ammatilaisen kompetenssilla tarkoitetaan kykyä, pätevyyttä ja ammattitaitoa puuttua sisarusväkivaltaan. Voitaisiin todeta, että ammattilaisille ei riitä ainoastaan tiedon saaminen, vaan he tarvitsevat konkreettisia taitoja, joiden avulla ohjata vanhempia, työskennellä sisarusten kanssa ja näin puuttua sisarusväkivaltaan. Ammattilaisten kompetenssin lisääminen käsittää näin tiedon ja taidon, eli kokonaisuudessaan ammatillisuuden kehittämistä sisarusväkivaltaa koskevissa asioissa.

6.2 Ammattilaisten työskentely sisarusväkivaltaa kohdatessa

Aineistoni mukaan sisarusväkivaltaan puuttumiseen liittyy väkivallan seurausten minimointi ja työskentely kaikkien perheenjäsenten kanssa (Keane ym. 2013, 246; Morrill & Bachman 2013, 1703–1704; Relva ym. 2013, 59). Työskentelyssä tulee huomioida kokijat sekä tekijät, eikä uhrin tulisi olla etuoikeutettu hoitoon. Työskentelyssä tulee keskittyä perheenjäsenten hoidon lisäksi vahingoittuneisiin ihmissuhteisiin, joita voi aiheutua sisarusväkivallasta ja vanhempien laiminlyönnistä (McDonald & Martinez 2016, 408). Työskentelyssä on aina huomioitava, että sisarusväkivallassa sekä uhri, että tekijä ovat molemmat lapsia, ja näin esimerkiksi aikuisten hoito-ohjelmia ei voida suoraan soveltaa lapsiin (Keane ym. 2013, 246–248). Sisarusväkivallan uhreilla sekä tekijöillä tulee olla samat mahdollisuudet hoitoon, kuin esimerkiksi vanhemman väkivaltaa kokeneella lapsella (McDonald & Martinez 2016, 408).

Sisarusväkivalta ei ole ainoastaan uhrin tai tekijän psykologinen haaste vaan se tulee ymmärtää osana perhesysteemin toimintahäiriötä (Meyers 2017, 347). Sisarusväkivalta on osa laajempaa kuvaa, eikä yksittäinen ilmiö. Työskentely koko perheen kanssa minimoi riskiä perheen hajoamisesta ja auttaa korjaamaan väkivallan vaikutuksia perhesysteemissä. Yksilötyöskentely ei olekaan sisarusväkivallassa ihanteellisin vaihtoehto, vaan työskentely koko perheen kanssa. Vanhempien kanssa työskentelyn kautta voidaan hoidossa huomioida jokaisen perheen lapsen tarpeet ja lisätä vanhempien vastuuta tilanteesta, kuitenkin vaarantamatta lasten turvallisuutta. (Keane ym. 2013, 253–254.) Keane ja

kumppanit (2013, 249) esittivät mallin, jossa jokaisella perheenjäsenellä on oma työntekijä. Työntekijät muodostavat hoitoryhmän ja työskentelevät yhdessä perheen parhaaksi vaihtoen näkökulmia ja jakaen tietoa keskenään. Työntekijät seuraavat perheen parantumista ja tarkistavat tavoitteitaan. Jokaisen perheenjäsenen yksilöllistä hoitoa täydentää koko perheen yhteiset tapaamiset.

Aineistossani Morrill & Bachaman (2013) esittivät myös, että sisarusväkivallan hoidossa tulee yhdistää yksilöterapiaa, perheterapiaa sekä ryhmämuotoista terapiaa, jotta saavutettaisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen hoito koko perheelle. Hoitoa toteutettaessa on otettava kuitenkin huomioon uhrin, tekijän sekä vanhempien ja muiden perheenjäsenten erityistarpeet. Keane kumppaneineen (2013, 249–250) oli samaa mieltä siitä, että perheterapia voi tarjota vanhemmille paikan käsitellä ajatuksia ja samalla heillä on mahdollisuus saada tietoa sisarusväkivallasta ja siitä, miten he voivat rakentaa sisarusten suhteita uudelleen. Narratiivisen terapian avulla voidaan taas tarkastella perheen etiikkaa ja vastuullisuutta. (Keane ym. 2013, 249–250.)

Työskentely vanhempien ja perheenjäsenten kanssa

Aineistoni mukaan lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on annettava vanhemmille tietoa sisarusväkivallasta ilmiönä ja siihen puuttumisesta, sekä sisarusväkivallan dynamiikasta (McDonald & Martinez 2016; Meyers 2017; Morrill & Bachman 2013; Shadik ym. 2013; Relva ym. 2013). Vanhempien tulee ymmärtää, että heidän tulee puuttua sisarusväkivaltaan ilman normalisointia tai minimointia (Keane ym. 2013, 248; McDonald & Martinez 2016, 401; Meyers 2017, 335, 2014, 661–662; Morrill & Bachman 2013, 1703–1704; Shadik ym. 2013, 56). Vanhemmille tulee kertoa, että vanhempien puuttumattomuus on yhtä haitallista kuin sisarusväkivalta itsessään (McDonald & Martinez 2016, 401) jonka seurauksena uhri menettää toivon, luottamuksen ja turvallisuuden tunteen (Meyers 2014, 661–662; Shadik ym. 2013, 56). Vanhempien tietoisuutta voidaan lisätä esimerkiksi videoleikkeiden avulla, joissa näytetään sisarusväkivaltatilanteita. Vanhemmille näytetyistä videoleikkeistä voidaan keskustella ja käydä läpi mitä vanhemmat näkivät videoissa ja mitä näkemästään pitivät normaalina ja mitä taas sopimattomana käytöksenä. Ammattilaiset voivat auttaa vanhempia sanoittamaan tilanteita ja vanhempien ajatuksia. Vanhempien kanssa työskentelyssä voidaan hyödyntää

myös roolipelejä, joiden kautta voidaan opettaa vaihtoehtoisia konfliktinratkaisutaitoja. (Shadik ym. 2013, 56.)

Vanhempien kanssa työskentelyssä painotetaan turvallisuuskysymyksiä ja valvontaa, joiden avulla pyritään luomaan turvallista perheympäristöä ja minimoimaan väkivallan riskit (Keane ym. 2013, 248). Vanhempien ja ammattilaisten yhteistyönä voidaan laatia turvallisuussuunnitelma (Keane ym. 2013, 246; Stutey & Clemens 2014, 212; Yates 2018, 187). Tutkimusten perusteella turvallisuussuunnitelman tulisi sisältää tiedot mistä uhri voi saada apua ja suunnitelma missä tilanteessa on soitettava hätänumeroon. Turvallisuussuunnitelmaan tulisi kartoittaa kodin turvalliset ja turvattomat paikat, sekä laatia suunnitelma, miten vältetään uhrin ja tekijän kahdestaan oloa. (Phillips-Green 2002; Di Giorgio-Miller 1998 ref. Stutey & Clemens 2014, 212.) Di Giorgio-Miller (1998 ref. Stutey & Clemens 2014, 212) korostaa, että turvallisuussuunnitelman on taattava uhrille turvallisuuden tunne ja kaikkien perheenjäsenten tulee sitoutua suunnitelmaan.

Ammattilaiset voivat tukea vanhempien emotionaalista hyvinvointia käsittelemällä vanhempien tunteiden kirjoa. Vanhempien keskinäistä suhdetta pyritään vahvistamaan ja perhetyötä voidaan käyttää apuna tukemassa perhejärjestelmän muutosta. Sisarusväkivalta itsessään aiheuttaa jo erilaisia tunteita ja mahdollinen väkivaltaisen sisaruksen sijoittaminen voi olla emotionaalinen kriisi perheelle. Perheen vahvuuksia, resursseja ja voimavaroja tulee hyödyntää vanhempien vahvistamisessa sekä perheen muutoksessa. (Keane ym. 2013, 248–250.) Sisarusväkivallan loppumiseksi vanhemmuuden taitoja tulee kehittää. Ammattilaisten tulee korostaa terveiden suhteiden luomista ja sitä, että lapset tarvitsevat mallin vanhempien hoivasta ja hellyydestä (Keane ym. 2013, 250; Relva ym. 2013, 59). Vanhempien tulisi myös ymmärtää miten heidän oma suhteensa vaikuttaa perhedynamiikkaan, lasten käyttäytymiseen ja sisarusten välisiin jännitteisiin (Keane ym. 2013, 251; Relva ym. 2013, 58; Shadik ym. 2013, 56).

Ammattilaisten on huolehdittava, että vanhemmat ymmärtävät tekijän ja kokijan parantumisen olevan vanhemmista kiinni ja uhrin hyvinvoinnin kannalta onkin erityisen tärkeää, että vanhemmat kykenevät tukemaan myös väkivaltaista sisarusta. Sekä tekijä, että kokija vaativat vanhemmiltaan vahvaa käytännön tukea, sekä tukea tunteisiinsa selviytyäkseen. (Keane ym. 2013, 248.) Vanhempien on kyettävä valvomaan lapsia ja luomaan selkeät rajat sukupolvien välille (Keane ym. 2013, 250). Perheen

ongelmaratkaisutyyliä ja vanhempien lähestymistapaa kurinpitoon tulisi pohtia yhdessä (Keane ym. 2013, 250; McDonald & Martinez 2016, 406). Ammattilaisten on työskentelyssä huomioitava vanhempien mahdollinen väkivaltaisuus joko sisarusväkivallan edeltäjänä tai sen seurauksena, kun vanhemmilla ei ole riittäviä taitoja ratkaista lasten konflikteja. Sopivien ongelmaratkaisutyylien löytyminen auttaa vanhempia parantamaan taitojaan ja lisää lasten turvallisuutta, kun vanhemmat kykenevät hallitsemaan lasten sopimatonta käytöstä. (Shadik ym. 2013, 54–55.)

Työnantajien on varattava riittävät resurssit ammattilaisille, jotta he kykenevät toteuttamaan työtään laadukkaasti ja tukemaan perheitä muutoksessa. Resurssien niukkuus näkyi aineistossani Yatesin (2018) tutkimuksessa, joka osoitti, että mikäli sosiaalityöntekijät kärsivät esimerkiksi ajan puutteesta heidän odotuksensa vanhempia kohtaan olivat matalammat. Ajan puute näkyi sosiaalityöntekijöiden työssä siten, että he tekivät lapsia koskevia päätöksiä vanhempien toiveiden mukaisesti, eivätkä työskennelleet vanhempien kanssa laisinkaan.

Työskentely uhrin kanssa

Aineistostani nousi esiin, että sisarusväkivallan hoidossa uhrin kannalta on merkittävää turvallisuuden tunne ja sen takaaminen uhrille. Hoidosta ei ole hyötyä, mikäli uhri ei ole turvassa. (Keane ym. 2013, 248.) Uhrin näkökulmasta hoidossa on tärkeää sisarusväkivallan käsittely ja ikätasoisien ymmärryksen saaminen siitä ketä on vastuussa väkivallasta. Hoidon aikana uhrin kanssa tulisi käsitellä erilaisia tunteita, joita väkivaltainen sisarussuhde on aiheuttanut, esimerkiksi häpeää ja syyllisyyttä. Hoidon tavoitteena on käsitellä väkivaltaa siten, että uhri kykenee loppujen lopuksi liittämään kokemuksen osaksi elämäntarinaansa sen sijaan, että kokemukset määrittelisivät uhrin elämää ja identiteettiä. Hoidossa tulisi keskittyä myös väkivallasta aiheutuneiden seurauksien hoitoon ja pyrkiä takaamaan tulevaisuudessa turvallinen sisarussuhde. Väkivallan käsittelyä ja sisarussuhteen laadun parantumista saattaa helpottaa jonkinlainen anteeksipyyntö tekijältä. (mt. 2013, 250.)

Meyersin (2016, 151) tutkimuksessa osallistujat kokivat, että terapiassa sisarusväkivallan käsittely oli ensiarvoisen tärkeää heidän parantumiselleen, vaikka he eivät välttämättä lapsuudessa ymmärtäneet terapian merkitystä parantumiselleen. Osallistujat kokivat, että

he saivat terapeutilta ehdotonta hyväksyntää ja terapeutti vahvisti uhrille tämän kokeneen väkivaltaa. Uhrin kykenivät luomaan terapeuttiin luottamussuhtetta, jonka he pystyivät siirtämään myöhempiin ihmissuhteisiinsa. Terapeutin kanssa uhrin kokivat myös turvallisuuden tunnetta, jota he eivät välttämättä aiemmin olleet kokeneet. Uhrin kokivat terapeutin ymmärtävän, kuuntelevan ja tukevan heitä. Terapeutti oli osalle uhreista ensimmäinen, johon he kykenivät luomaan turvallisen kiinnittymisen, ja sillä oli merkittäviä vaikutuksia aikuisuudessa. Aina sisarusväkivaltaa kokenut lapsi ei tunnista kokeneensa väkivaltaa eikä hakeudu tai ohjautu palveluiden piiriin lapsuudessa, vaan hän saattaa hakeutua muiden syiden vuoksi hoitoon vasta aikuisuudessa. Uhrin hakeutuessa aikuisuudessa hoitoon, ammattilaisten onkin ymmärrettävä lapsuuden kokemusten vaikutus aikuisuuteen. Varhaiset kokemukset vaikuttavat nykyisiin suhteisiin ja tapoihin. Lapset eivät ainoastaan toista oppimaansa, vaan etsivät aikuisuudessa samankaltaisia suhteita kuin mihin ovat lapsuudessaan tottuneet. (Meyers 2017, 347.)

Aineistossani Meyersin (2016, 147, 2017, 346) tutkimusten mukaan työskentelyssä tulisi tunnistaa sisarusväkivallan uhrin suojaavat tekijät ja pyrkiä lisäämään niitä lapsuuden ja aikuisuuden aikana. Osa uhreista hyötyy luovista keinoista esimerkiksi musiikista tai teatterista. Luovien keinojen kautta voidaan kokea vapautumista ristiriitaisesta perheympäristöstä ja ne tarjoavat uhreille korjaavia kokemuksia. Luovien keinojen avulla voidaan kokea kotiympäristöstä irtautumisen lisäksi emotionaalista vapautumista, hyväksyntää, rohkaisua, yhteisöllisyyttä sekä merkityksellisyyden tunnetta. Luovien keinojen avulla voidaan kehittää riskinottoa ja lisätä uskoa omaan kykyihinkin. (Meyers 2016, 150–151.)

Uhrin hoidossa voidaan pyrkiä lisäämään myös tukevia ihmissuhteita lapsuudessa, sekä aikuisuudessa. Sisarusväkivallan uhreilta puuttuu vanhempien tuki ja vanhempiin turvautuminen, jota voidaan kompensoida muiden ihmissuhteiden ulkoisella tunnetuella. Sisarusväkivallan uhri voi kokea vakautta muiden ihmissuhteiden kautta, esimerkiksi ystävän perheen tai sisaruksen kautta, joka ei ole väkivaltainen. Uhri voi tätä kautta oppia kunnioittavaa ja positiivista kommunikointia ja saada pätevyyden ja hyväksyttävyyden tunnetta. Ulkopuolinen ihminen voi myös auttaa uhria ymmärtämään ja vahvistamaan väkivallan kokemuksen ja puolustaa uhria. Uhrin puolustaminen on merkityksellistä uhrille, vaikka puolustaja ei kykenisi lopettamaan väkivaltaa, koska tällöin uhri saa viestin omasta merkityksellisyydestään ja kokee suojelun tunnetta. (mt. 2016, 150.)

Suojaavien tekijöiden avulla uhri saa tunteen tarkoituksen saamisesta ja saavuttamisesta, sekä ne tarjoavat tukea ja toivoa. Luovat keinot ja tukevat ihmissuhteet ovat tehokkaita suojaavia keinoja lapsuudessa sekä aikuisuudessa. Suojaavat tekijät eivät tarjoa ainoastaan korjaavia kokemuksia tai helpotusta ristiriitaiseen perheympäristöön, vaan niillä on merkitystä myös uhrin itsetunnon lisäämisessä, identiteetin muokkaamisessa ja itsetuntemuksen vahvistamisessa. Ammattilaisten onkin tärkeää kartoittaa suojaavia tekijöitä ja ohjata sisarusväkivallasta kärsivät perheet näiden suojaavien tekijöiden pariin. (mt. 2016, 150–155.)

Ammattilaisten on tunnistettava myös uhrin suojaavat tekijät, joista voi myöhemmin aiheutua haittaa. On tiettyjä tekijöitä, joiden avulla uhri saattaa suojautua väkivallan kokemukselta ja ne voivat toimia selviytymiskeinoina, mutta myöhemmin hankaloittavat uhrin ihmissuhteita tai elämänhallintaa. Uhri saattaa pyrkiä selviytymään väkivallan kokemuksista noudattamisen, myöntymisen tai suostuvaisuuden kautta, mutta tulevaisuudessa ne saattavat aiheuttaa passiivisuutta ihmissuhteissa. Uhri saattaa myös sovittaa omaa toimintaansa tekijän tarpeisiin, joka taas aiheuttaa tulevaisuudessa äärimmäisen tarkkaa toisten ihmisten valvontaa, ja voi johtaa vainoharhaiseen asenteeseen, yleiseen epäluottamukseen tai ahdistukseen. Hakiessaan huomiota esimerkiksi vanhemmiltaan uhrin käytös saattaa olla itseään vahingoittavaa ja hän voi käyttää esimerkiksi päihteitä, tehdä rikoksia tai vahingoittaa itseään. Päihteiden käytöllä, rikoksilla ja itsensä vahingoittamisella voi olla kohtalokkaita seurauksia paitsi lapsuudessa, myös aikuisuudessa. Sisarusväkivallan uhri kokee usein perhesuhteensa ristiriitaisina. Perhesuhteet ovat uhrille samalla tärkeitä, mutta myös vahingoittavia, ja tämä ristiriita aiheuttaa aina tunnehäiriöitä uhrille. Uhri saattaa haluta ylläpitää vahingoittavia ihmissuhteita, mutta toisaalta haluaisi samalla katkaista yhteydenpidon vahingoittaviin perhesuhteisiin, ja näin suojella itseään (mt. 2016, 152.)

Työskentely tekijän kanssa

Aineistossani ainoastaan Keane ja kumppanit (2013) käsittelivät sisarusväkivallan tekijän kannalta tärkeitä asioita hoidossa. Aineistossani korostettiin uhrin näkökulmaa ja tekijän näkökulma oli hyvin suppea tai liitetty osaksi vanhempien tai perheenjäsenten kanssa työskentelyä. Keanen ja kumppaneiden (2013, 251) mukaan tekijän näkökulmasta tärkeää sisarusväkivallan hoidossa on kyky keskustella sisarusväkivallasta ikätasoisella

vakavuudella. Tekijän tulisi hoidon aikana ymmärtää väkivallan vaikutuksia ja seurauksia uhrissa sekä perheenjäsenissä. Väkivallan vaikutusten ja seurausten ymmärtämisen jälkeen tekijä saattaa pyytää anteeksi tekojaan, joka voi olla eduksi uhrille hänen hoidossaan. Hoidossa tulisi pohtia tekijän syitä väkivaltaiseen käytökseen ja suunnitella tulevaisuuteen erilaisia strategioita, joiden avulla väkivaltainen käyttäytyminen voidaan hallita ja samalla voidaan puuttua myös muihin käyttäytymisen haasteisiin. Väkivaltaisuuden riskit tulevaisuudessa tulee minimoida. Hoidon avulla voidaan lisätä tekijän taitoja kommunikoida paremmin vanhemmille hänen tarpeistaan ja näkemyksistään.

6.3 Toimintamallit sisarusväkivaltaan puututtaessa

Aineistoni mukaan ammattilaiset voivat yhdessä perheen kanssa suunnitella ja toteuttaa erilaisia interventioita, kuinka käsitellä sisarusväkivaltaa lasten välillä (Shadik ym. 2013, 56). Stutey ja Clemens (2014) esittävät artikkelissaan viisivaiheisen mallin, jonka avulla voidaan kartoittaa ja puuttua sisarusväkivaltaan. Stuteyn ja Clemensin esittämä malli pohjautuu Johnstonen ja Marcinakin (1997, ref. Stutey & Clemens 2014, 207) luomaan malliin, joka on alun perin suunnattu lääketieteen ammattilaisille. Stuteyn ja Clemensin (2014) esittelemä malli on suunnattu koulussa lasten kanssa työskenteleville, mutta se soveltuu myös muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville ammattiryhmille. Viisivaiheinen malli koostuu käyttäytymisen arvioinnista, ammattilaisen käsityksen muodostumisesta, suunnitelmasta, interventiosta ja arvioinnista.

Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan sisarusdynamiikkaa ja väkivallan kestoja sekä vakavuutta. Tapaamisessa lapsen kanssa häneltä voidaan kysyä kartoitettavia kysymyksiä. Stutey ja Clemens (2015, 209–211) ovat koonneet kysymyksiä ammattilaisille valmiiksi: ”*Riiteletkö siskosi/siskojesi/veljesi/veljiesi kanssa enemmän kuin ystäväsi riitelevät siskojensa/veljiensä kanssa? Mitä riidoissanne yleensä tapahtuu? Onko siskosi/veljesi ikinä lyönyt sinua tai yrittänyt lyödä sinua? Oletko koskaan loukkaantunut näissä riidoissa sisaresi/sisariesi kanssa henkisesti tai fyysisesti? Oletko koskaan satuttanut siskoasi/veljeäsi kun olet ollut vihainen?*” Sisarusten suhdetta voidaan kartoittaa vielä tarkemmin lisäkysymyksillä kuten: ”*Oliko tarkoituksellista? Mitä tapahtuu, kun joku loukkaa tunteitasi? Milloin ja missä tätä tapahtuu? Kuka teitä valvoo tuolloin?*” Lisäkysymysten avulla tapahtumista saadaan konkreettisia kuvauksia teoista. Lapsen kanssa keskustelun tavoitteena on, että ammattilaiselle muodostuu konkreettinen kuva sisarusten

vuorovaikutuksesta ja tilanteista, joissa väkivaltaa ilmenee. Ammattilaisen tulee huomioida lapsen kanssa keskusteluissa kaikki lapsen sisarukset. (mt. 2014, 211.)

Toisessa vaiheessa ammattilaisen tehtävänä on arvioida lapsen kertomaa ja pohtia ovatko kerrotut asiat kilpailua, konflikteja vai väkivaltaa. Stutey ja Clemens (2014, 211) ehdottavat, että tässä vaiheessa voidaan hyödyntää teoriaosuudessa esittämäni Wiehen (1997, 165–170) neljää eri kriteeriä, joiden avulla arvioidaan ikätasoista käytöstä, tekojen toistuvuutta ja kuinka kauan tekoja on tapahtunut sekä minkä vuoksi toinen sisar käyttäytyy väkivaltaisesti ja loukkaantuuko toinen sisar hänen käytöksensä vuoksi henkisesti tai fyysisesti. Ammattilaisen muodostaessa käsitystä lapsen tilanteesta hän toimii yhteistyössä ja keskustelee myös lapsen vanhempien kanssa. Ammattilaisen tulee arvioida myös, miten vanhemmat suhtautuvat tilanteeseen ja ovatko he sitoutuneita sekä halukkaita tukemaan sekä uhria, että tekijää ja oppimaan uusia tapoja väkivallan ehkäisemiseksi. (Shadik ym. 2013,55; Stutey & Clemens 2014, 211.)

Kolmannessa vaiheessa ammattilainen luo yhdessä perheen kanssa suunnitelman, johon sisältyy interventioiden valinta ja turvallisuussuunnitelma. Suunnitelman teossa huomioidaan perheen ilmapiiri ja jokaisen perheenjäsenen näkökulma. Suunnitelman laatimisessa tulee huomioida perheen voimavarat ja haasteet. Ammattilainen voi lisätä vanhempien ymmärrystä perheen tilanteesta sanoittamalla vanhemmille sisarusväkivaltatilanteita ja tarjoamalla heille tietoa sisarusväkivallasta. Suunnitelman teossa voidaan yhdessä perheen kanssa tunnistaa perheen muutosprosessit, esimerkiksi jos sisaruksen väkivaltaisuus aiheutuu huomion hakemisesta. Työskenneltäessä perheen kanssa ammattilaisten on muistettava ja tarvittaessa huomioitava se, että useiden tutkimusten mukaan monissa sisarusväkivaltaperheissä on myös väkivaltaa vanhempien osalta. (Stutey & Clemens 2014, 212.)

Neljänteen vaiheeseen kuuluu perheneuvonta ja näyttöön perustuvat interventiot sekä väkivallasta ilmoittaminen lastensuojeluun ja raportointi. Ammattilaisen tulee muistaa, että väkivallasta on tehtävä lastensuojeluilmoitus ja ilmoittamatta jättäminen on laiminlyönti. Perheneuvonnalla tarkoitetaan psykopedagogiikkaa ja vanhempien tietoisuuden lisäämistä esimerkiksi siitä minkä tyyppinen käyttäytyminen aiheuttaa turvallisuusongelman kotona. Ihannetilanteessa ammattilainen ja perhe yhdessä tunnistavat missä ja milloin on suurin riski sisarusväkivaltaan. Turvallisuussuunnitelmaa voidaan tehdä yhdessä ja siinä huomioidaan

kaikki perheen lapset. Turvallisuussuunnitelmaan kirjataan tunnistetut sisarusväkivallan riskitilanteet ja pohditaan lasten valvontaan liittyviä asioita. Sisarusväkivallan loppumiseksi yhteistyötä tehdään perheen ja eri ammattilaisten kesken.

Ammattilaisten on kuitenkin muistettava, että vanhempien ohjaus ja turvallisuussuunnitelma ovat vasta ensimmäisiä askelia torjuttaessa sisarusväkivaltaa, ne eivät vielä tarjoa hoitoa tai muutosta perhejärjestelmään vaan siihen tarvitaan lisätoimenpiteitä. Hoitona voidaan käyttää esimerkiksi PlayTherapy (PT) tai Trauma-Focusen-Gognitive-Behavioral-Therapy (TF-CBT). Väkivaltaan kehitettyjä näyttöön perustuvia menetelmiä voidaan myös hyödyntää hoidossa sovellettuina tai hieman muutettuina koskemaan sisarusväkivaltaa. Lasten tietoisuutta sisarusväkivallasta voidaan lisätä käsittelemällä sitä samoin tavoin, kuin esimerkiksi kiusaamista. Lapselle pyritään opettamaan empatiaa esimerkiksi miettimällä, miten voidaan vastata sisarelle, kun tämä on vihainen tai turhautunut. Kiusaamisen estämiseksi on tehty valmiita ohjelmia, joita voidaan hyödyntää sisarusväkivaltaan hieman muokaten. Viimeisessä vaiheessa arvioidaan ja selvitetään, onko perheellä riittävät ja oikeat tukitoimenpiteet. Keskiössä tulee olla uhrina ollut lapsi ja on selvitettävä, millainen suhde hänellä on sisaruksiin ja kokeeko hän olonsa turvalliseksi. (Stutey & Clemens 2014, 212-214.) Stutey ja Clemens (2014, 214) korostavat, että sisarusväkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen katkaisee hiljaisuuden vaietun aiheen ympärillä.

Aineistossani Shadik ja kumppanit (2013, 55) esittävät, että perheen viestintätaitoja tulee parantaa ja auttaa vanhempia ilmaisemaan itseään rauhallisesti. Vanhemmille tulisi korostaa myös positiivisen vahvistamisen merkitystä. Vanhemman kommunikointi on tehokkaampaa, kun hän kertoo lapselle mitä haluaa tämän tekevät sen sijaan että kertoisi mitä ei halua tämän tekevän. Vanhempien kommunikoinnin parantuessa on tärkeää, että he pyrkivät siirtämään opitut mallit lapsille. Lapsille tulisi opettaa lisäksi ”minä” puhetapa, jolloin hän oppii purkamaan turhautumistaan ja kantamaan vastuuta omista teoistaan sisaren syyllistämisen sijaan. Perheen kanssa yhdessä voidaan vahvistaa perheen sääntöjä, jolloin vanhemmat alkavat ymmärtämään paremmin omaa käyttäytymistään suhteessa lapseen. Sääntöjä vahvistettaessa lapset kannattaa ottaa työskentelyyn mukaan, koska he sitoutuvat todennäköisesti paremmin sääntöihin, joita ovat olleet itse laatimassa.

Shadik ja kumppanit (2013, 56) esittävät myös, että sisarusväkivallan lopettamiseksi vanhempia tulisi kouluttaa sovitteluun. Sisarusten konfliktien sovittelulla on tutkimuksissa

osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia lapsille sekä koko perheelle (Sidduqui & Ross 2004; Smith & Ross 2007 ref. Shadik ym. 2013, 56). Sovittelussa hyödynnetään erilaisia tekniikoita konfliktien ratkaisemiseksi. Sovitteluun kuuluu usein eri näkökulmien tarkastelu, keskustelu rauhallisesti, kuuntelu, anteeksipyyntö ja kompromissien tekeminen. Sovittelun avulla aikuinen mallintaa lapsille konfliktinratkaisutaitoja ja miten tehdään kompromisseja. (Shadik ym. 2013, 56.) Perkins ja O`Connor (2016, 92) aineistossani esittävät, että sisarusväkivallan interventioissa tulisi käyttää tutkittua ja tieteellisesti toimivaksi todistettua tapauskohtaista menetelmää. He korostavat, että muita menetelmiä ei ole tutkittu tai tulokset ovat epäselviä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kandidaatintutkielmani tavoitteena oli lisätä lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tietoa sisarusväkivaltailmiöstä ja osaamista siihen puuttumiseksi. Toteutin kirjallisuuskatsauksen, jossa tarkastelin 11 kansainvälistä tutkimusta tai tieteellistä artikkelia, joiden pohjalta loin kokonaiskuvan vastatakseni tutkimuskysymykseeni *”Miten lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat puuttua sisarusväkivaltaan?”*.

Tutkimukseni mukaan sisarusväkivaltaan ei voida puuttua ilman sisarusväkivaltailmiön tunnistamista. Sisarusväkivallan tunnistamiseksi on tärkeintä, että lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tieto ja osaaminen lisääntyy. Sisarusväkivaltaa kannattaa kartoittaa arviointikysymysten avulla enemmän kuin suoraan kysymällä, koska tämä auttaa uhria tunnistamaan väkivallan (esim. Hardy ym. 2010; Hardy 2001; Meyers 2017; Wiehe 1997). Ammattilaisten tulee arvioida sisarussuhteen dynamiikkaa ja ymmärtää väkivaltaisen sisaruksen vaikutus uhrin hyvinvointiin. Yatesin (2018) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät tekivät päätöksiä ajatuksella ”sisarusten on parempi olla yhdessä”, vaikka esimerkiksi Glatzin ja kumppaneiden (2019) tutkimuksessa todettiin, että alle 18-vuotiaana kodin ulkopuolelle sijoittaminen vähensi tai poisti sisarusväkivallan vaikutuksia. Ammattilaiset tarvitsevat tietoa siitä, miten he voivat tukea vanhempia korjaamaan vahingoittunutta perhejärjestelmää ja miten kehittää vanhemmuuden taitoja. Ammattilaisten on myös ymmärrettävä vanhempien suhteen vaikutus sisarussuhteisiin ja muistettava väkivallan riski muissakin perheen ihmissuhteissa. Sisarusväkivalta tulisi huomioida väkivaltatyössä ja siihen tulisi kehittää omia arviointivälineitä. Ammattilaisten on pyrittävä vaikuttamaan rakenteellisesti, jotta sisarusväkivalta voidaan tunnistaa ja jotta siihen voidaan puuttua. Ammattilaisten tiedon lisääntyminen edellyttää, että sisarusväkivalta huomioidaan koulutuksessa, opetuksessa sekä tutkimuksissa.

Työskentelyssä vanhempien kanssa on huomioitava, että vanhemmat voivat puhua sisarusväkivallasta kiusaamisena tai normaalina osana sisarussuhdetta (McDonald & Martinez 2016). Ammattilaisten on suhtauduttava sisarusväkivaltaan vakavasti ilman normalisointia tai minimointia sekä sanoitettava väkivaltaa uhrille, joka edesauttaa väkivallan tunnistamista ja uhrin parantumista. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee muistaa, että väkivalta perheen sisällä on lastensuojelullinen asia, josta

on tehtävä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen tekemättä jättäminen on laiminlyönti, josta voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen. Aineistoni valossa sisarusväkivaltailmiöön puuttuminen ja sen vaikutusten hoitaminen vaativat myös moniammatillista yhteistyötä eri alan ammattilaisilta. Työskentelyssä ei voida unohtaa tekijää, vaan on muistettava, että sisarusväkivallassa uhri sekä tekijä ovat molemmat lapsia ja oikeutettuja erityiseen suojeluun. Ammattilaisten on pyrittävä luomaan kokonaiskuvaa perheen tilanteesta ja ymmärrettävä perhe systeeminä, jolloin sisarusväkivallan ilmenemiseen voi vaikuttaa esimerkiksi vanhempien keskinäinen väkivalta tai lapsiin kohdistuva väkivalta.

Vanhempien kanssa työskentelyssä tärkeää on, että vanhempien tietoisuus lisääntyy ja he ymmärtäisivät oman suhteensa vaikutuksen sisarussuhteisiin. Vanhempien on ymmärrettävä myös, että uhrin ja tekijän parantuminen on kiinni vanhempien suhtautumisesta ja toiminnasta. Vanhempien kanssa työskentelyssä on hyödynnettävä perheen voimavarat, resurssit sekä vahvuudet ja ammattilaisen tehtävänä on ylläpitää toivoa. Vanhempien kanssa yhteistyössä laaditaan turvallisuussuunnitelma ja vahvistetaan vanhemmuuden taitoja. Uhrille tärkeää on turvallisuuden tunteen luominen, ja hän saattaa hyötyä terapiasta, jolloin hän voi siirtää tästä saamiaan positiivisia kokemuksia myöhempiin ihmissuhteisiinsa. Ammattilaisten on tunnistettava uhrin suojaavat tekijät, esimerkiksi luovat keinot tai tukevat ihmissuhteet ja vahvistettava näitä. Ammattilaisten on huomioitava myös uhrin suojausmekanismit, joista voi olla haittaa tulevaisuudessa. Tekijän kanssa työskentelyä käsitteli aineistossa ainoastaan Keane ja kumppanit (2013) ja siinä korostui tekijän tarve saada tukea vanhemmiltaan. Ammattilaisten tehtävänä on pohtia tekijän kanssa uusia strategioita, joilla voidaan välttää väkivaltaiset tilanteet tulevaisuudessa.

Stutey ja Clemens (2014) esittivät viisivaiheisen mallin, jonka avulla voidaan työskennellä perheen kanssa sisarusväkivallan loppumiseksi. Stuteyn ja Clemensin (2014) mallissa arvioidaan ensimmäisenä sisarusdynamiikkaa ja väkivallan kestoa sekä vakavuutta. Ammattilainen arvioi perheen tilannetta ja pohtii perheen kanssa sopivia palveluita sekä laatii suunnitelman. Ammattilainen lisää vanhempien tietoisuutta ja työskentelee vanhempien kanssa vanhemmuuden taitojen vahvistamiseksi. Yhteistyössä perheen kanssa laaditaan turvallisuussuunnitelma, jonka avulla pyritään luomaan kotiin turvalliset olosuhteet lapsille. Sisarusväkivallasta on myös tehtävä lastensuojeluilmoitus ja se tulee kirjata lapsen asiakirjoihin. Viimeisessä vaiheessa tilannetta seurataan ja arvioidaan, onko

perhe saanut riittävät tukitoimet. Shadik ja kumppanit (2013) esittivät, että vanhemmille tulisi opettaa sovittelua ja Perkins sekä O`Connor (2016) puhuivat tapauskohtaisen menetelmän puolesta.

Tehdessäni kandidaatintutkielmaa tutustuin laajasti kirjallisuuteen ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Sisarusväkivaltaan liittyvä tieto on hyvin sirpaleista, joka tulee esiin jo teoriaosuudessa. Tutkimusten tulokset saattavat olla ristiriidassa keskenään ja usein tämä johtuu maantieteellisestä kontekstista tai tutkijoiden menetelmävalinnoista. Mielenkiintoisinta oli huomata, että Wiehen (1997) teos on yhä edelleen relevantti teos, kun käsitellään sisarusväkivaltaa. Samalla ymmärsin sen, että Wiehen kirjasta on nyt kulunut yli 20 vuotta ja viimeisempien vuosien tutkimuksissa puhutaan ja pyritään vaikuttamaan samoihin asioihin. Voidaankin siis kysyä, mitä sisarusväkivaltailmiön tunnistamisen ja puuttumisen eteen on tehty 20 vuoden aikana, jos siihen liittyvät ongelmat ovat yhä edelleen samoja, eli ilmiötä ei tunnisteta ja sisarusväkivaltaa normalisoidaan niin vanhempien kuin ammattilaisten tasolta?

Tutkimustani lukiessa on hyvä muistaa, että siihen sisältyy rajoituksia. Tutkimukseni on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, eli olen tutkinut aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Tuloksieni syntyyn vaikuttaa paitsi henkilökohtaiset valintani sekä tulkintani, niin aikaisempien tutkimusten tekijöiden tutkimusmenetelmät, niiden valinta sekä aineiston tulkinta. Aineistoni on kirjallisuuskatsaukseen myös melko pieni, ja se käsittää 11 kansainvälistä tutkimusta tai tieteellistä artikkelia. Tekemääni aineiston analyysiin vaikuttaa myös kielitaitoni, ja olen esimerkiksi saattanut saada aikaisemmista tutkimuksista virheellisen käsityksen käänkövirheen vuoksi. Aineiston kansainvälisyys on huomioitava ja ymmärrettävä, että suurin osa tutkimuksista on tehty Amerikassa, joka ei vastaa yhteiskuntajärjestykseltään tai palvelujärjestelmältään Suomea. Sisarusväkivallan ilmenemisessä saattaa olla eroja myös eri maiden välillä (esim. Galtz ym. 2019; Kettrey & Emery 2006). Teoriaosuudessani käsittelemä sisarusväkivalta ilmiönä ja kirjallisuuskatsauksen tulos ammattilaisten puuttumisesta ei näin ollen ole yleistettävää tietoa, mutta niiden avulla saadaan muodostettua kokonaiskuvaa ilmiöstä.

Tehdessäni kandidaatintutkielmaani opin paljon. Valitsin aiheeksi sisarusväkivallan, koska en omannut siitä juurikaan teoreettista tietoa, mutta olin törmännyt siihen työskennellessäni lastensuojelussa. Mitä enemmän luin sisarusväkivallasta, sitä enemmän kiinnostuin siitä.

Lukiessani ulkomaalaista kirjallisuutta ja tutkimuksia harjaannuin valtavasti ulkomaalaisen tekstin lukemisessa. Tutkimuksen toteuttaminen oli aikaa vievää, mutta innostavaa. Aineiston hakuun kului paljon aikaa, johon osasin varautua, mutta ulkomaalaisten tutkimusten kääntäminen ja aineiston kanssa työskentely vei aikaa odottamaani enemmän. Tekstin kääntäminen oli jälkeinpäin ajateltuna ylimääräinen vaihe, jonka aion jättää tulevaisuuden tutkimusprosesseissa pois. Huolellinen perehtyminen aineistoon kuitenkin helpotti tulosten kirjoittamista. Tutkimustani tehdessä huomasin sen tosiasian, että sisarusväkivalta on hyvin vaiettu asia Suomessa ja ammattilaisilla ei juurikaan tunnu olevan tietoa siitä. Tutkimusta tehdessäni keskustelin paljon kollegojen kanssa, jotka olivat myös nähneet tai kuulleet sisarusväkivallasta, mutta eivät olleet mieltäneet sitä väkivallaksi samalla tavalla kuin esimerkiksi vanhemman lapsen kohdistamaa väkivaltaa. Nyt kun tutkimukseni on valmis voin sanoa, että tutkimusprosessi on lisännyt tutkimuksen tekijän taitojani, sekä ammatillista kompetenssiani tunnistaa ja puuttua sisarusväkivaltaan. Toivon, että tämän tutkimukseni avulla voin lisätä monien lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kompetenssia sisarusväkivaltaan liittyvissä asioissa.

Suomessa tulisi tutkia sisarusväkivallan yleisyyttä sekä miten sitä tunnistetaan palvelujärjestelmässä. Sisarusväkivalta tulisi huomioida myös, kun palvelujärjestelmää kehitetään. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten suhtautumista sisarusväkivaltaan tulisi tutkia ja kiinnostavaa olisikin tietää miten esimerkiksi vahingolliset sisarussuhteet vaikuttavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon. Mielenkiintoista olisi myös tietää miten meillä Suomessa tuetaan ja hoidetaan sisarusväkivallan uhreja sekä tekijöitä. Aineistoni käsitteli sisarusväkivaltaa usein uhrin näkökulmasta ja tekijän tarvitsemaan tukeen tai hoitoon ei juurikaan syvennytty. Sisarusväkivallan vaikutukset ovat kauaskantoiset ja vaikuttavat aikuisuuteen asti. Sisarusväkivaltaa kokeneet lapset etsivät myös aikuisuudessa samankaltaisia suhteita, joihin ovat lapsuudessa tottuneet (esim. Meyers 2017, 347). Voidaankin todeta, että sisarusväkivallan vaikutukset kuormittavat myös palvelujärjestelmää ja uhrin pitkäkestoisen kärsimyksen lisäksi aiheuttaa mittaamattomat kulut yhteiskunnalle.

LÄHTEET:

- Asetus 53/2015 Valtionneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 53/2015 Finlex <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053> viitattu 26.11.2019.
- Button, Deeanna & Gealt, Roberta (2010) High Risk Behaviors Among Victims of Sibling Violence. *Journal of Family Violence* 25(2), 131–140.
- Caspi, Jonathan (2011) Sibling aggression. Assessment and treatment. New York: Spriger Publishing Company.
- Eeva Elina (2018) Sisarusten välisen väkivallan merkitykset internetkeskusteluissa. Helsingin yliopisto. Sosiaalityö- ja sosiaalityön tutkimuskeskus. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 7/2008 Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152529/Lasten_ja_nuorten_vakivaltakokemukset.pdf?sequence=1 viitattu 27.11.2019.
- Eriksen, Shelley & Jensen, Vickie (2009) A Push or a Punch: Distinguishing the Severity of Sibling Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 24(1), 183–208.
- Eriksen, Shelley & Jensen, Vickie (2006) All in the Family? Family Environment Factors in Sibling Violence. *Journal of Family Violence* 21(8), 497–507.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf viitattu 27.11.2019.
- Finkelhor, David & Turner, Heather & Ormrod, Richard (2006) Kid's stuff: The nature and impact of peer and sibling violence on younger and older children. *Child Abuse & Neglect* 30(12), 1401–1421.
- Finkelhor, David & Turner, Heather & Ormrod, Richard & Hamby, Sherry L (2005) The victimization of children and youth: A comprehensive national survey. *Child Maltreatment* 10(1), 5–25.
- Glatz, Terese & Källström, Åsa & Hellfeldt, Karin & Thunberg, Sara (2019) Physical Violence in Family Sub-Systems: Links to Peer Victimization and Long-Term Emotional and Behavioral Problems. *Journal of Family Violence* 34(5), 423–433.
- GREVIO (2018) Baseline report by the Government of Finland on measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. <https://rm.coe.int/baseline-report-finland-2018/16807c55f2> viitattu 24.11.

- Hannola, Essi & Honkanen, Heini & Korhonen, Sari (2013) Väkivalta sisaruussuhteissa- ihana, kamala sisarus. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/65515/Hannola_Honkanen_Korhonen.pdf?sequence=1 viitattu 27.11.2019.
- Hardy, Marjorie S (2001) Physical Aggression and Sexual Behavior Among Siblings: A Retrospective Study. *Journal of Family Violence* 16(3), 255–268.
- Hardy, Marjorie & Beers, Brittany & Burgess, Charles & Taylor, Arthur (2010) Personal Experience and Perceived Acceptability of Sibling Aggression. *Journal of Family Violence* 25(1), 65–71.
- HE 88/2018 (2018) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_88+2018.aspx viitattu 22.11.2019.
- Hiitola, Johanna (2015) Hallittu vanhemmuus- Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. *Acta Universitatis Tamperensis* 2026. Tampere; Tampere University Press.
- Ihmisoikeuskeskus (2018) Submission by the Human Rights Centre (NHRI) on yhe implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic violence.
<https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/@Bin/6680784/Istanbul%20Convention%20-%20Finland%20-%20report%20by%20the%20NHRI%202018.pdf> viitattu 27.11.2019.
- Ikonen, Riikka & Halme, Nina (2018) Kouluikäisten ja toisella asteella opiskelevien kokema väkivalta. Teoksessa Lasten, nuorten ja aikuisten kokemuksia väkivallasta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen kysely- ja väestötutkimusten tuloksia. Työpäpaperi 28/2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137106/URN_ISBN_978-952-343-160-7.pdf viitattu 24.2.2020.
- Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2012 (2017) Sosiaali- ja terveysministeriö.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 27.11.2019.
- Kaitue, Sanna & Noponen, Tanja & Slåen, Anne (2007) Yleistä muttei yksityistä- Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kallio, Tomi J (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 2, 18–28.
- Kettrey, Heather Hensman & Emery, Beth C (2006) The Discourse of sibling Violence. *Journal of Family Violence* 26(6), 407–416.
- Kiselica, Mark.S & Morrill-Richards, Mandy (2007) Sibling Maltreatment: The Forgotten Abuse. *Journal of Counseling and Development* (85)2, 148–160.
- Kovanen, Tuulia (2014) Turvaverkko- projekti- Loppuraportti. Nuorten turvallisuuden lisääminen ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen. Ensi- ja turvakotien liitto. Tulostettu 18.1.2016.

- Krienert, Jessie & Walsh, Jeffrey (2011) My Brother's Keeper: A Contemporary Examination of Reported Sibling Violence Using National Level Data, 2000-2005. *Academic Journal; Journal of Family Violence* 26(5), 331–342.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361> viitattu 22.11.2019.
- Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) Finlex <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> viitattu 22.11.2019.
- Lepistö, Sari (2010) Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. *Acta Universitatis Tamperensis* 1552. Tampere: Tampere University Press.
- Morrill-Richards, Mandy & Leierer, Stephen J (2010) The Relationship Between Sibling Maltreatment and College Students' Sense of Well-Being. *Academic Journal* 13(1), 17–30.
- Noland, Virginia & Liller, Karen D & McDermott, Robert J & Coulter Martha L & Seraphine, Anne E (2004) In Adolescent Sibling Violence to College Dating Violence? *American Journal of Health Behavior* 28, 13–22.
- Näsi, Matti (2016) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016 Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169509/Katsauksia_18_N%C3%A4si_2016.pdf?sequence=1 viitattu 27.11.2019.
- Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/17340004#L17> viitattu 26.11.2019.
- Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY.
- Piispa, Minna & Taskinen, Jukka & Ewalds, Helena (2012) Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012. Sisäasianministeriö. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos Raportti 57/2012 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90812/URN_ISBN_978-952-245-728-8.pdf?sequence=1 viitattu 29.11.2019.
- Pitkänen, Miia (2014) Sisarusten välinen väkivalta. Teoksessa: Kovanen, Tuulia & Pitkänen, Miia 2014. *Rispektii. Ensi- ja turvakotien liitto*. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/rispektii/ viitattu 22.11.2019.
- Rikoslaki (19.12.1889/39) Finlex <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> viitattu 22.11.2019.
- Salmi, Venla (2012) Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152500/tta_113_Salmi.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 27.11.2019.
- Siekinen, Eeva & Tiukkanen, Ariela (2015) ”Se leikkiin sisältyvä väkivalta ja se vanhempien väliinpitämättömyys siinä” Sisarusväkivallan ilmeneminen ja väkivaltaa kokeneen selviytyminen. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99561/Siekinen_Tiukkanen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 27.11.2019.

- STM. Palvelut perheille. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/palvelut-perheille> viitattu 21.2.2020.
- Suomen Delfins (2020) Haastattelupyyntö sisarusten välistä väkivaltaa kokeneille. <https://suomendelfins.fi/haastattelupyynto-sisarusten-valista-vakivaltaa-kokeneille/> viitattu 8.2.2020.
- Suomen perustuslaki (11.6.1999/731) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> viitattu 26.11.2019.
- Tervakoski, Noora (2019) Valta ja väkivalta nuorten sisarussuhteissa. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.
- THL. Peruspalvelut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lapset-ja-perheet/peruspalvelut> viitattu 21.2.2020.
- Tuloksellisuustarkastuskertomus lastensuojelu (2012) Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 6/2012. http://www.e-julkaisu.fi/vtv/lastensuojelu/pdf/6_2012_lastensuojelu_netti.pdf viitattu 27.11.2019.
- Tyyskä, Auri (2018) Sisarusväkivalta- perheväkivallan unohdettu ulottuvuus. Kirjallisuuskatsaus ja kehittämistyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/158599/Tyyska_Auri.pdf?sequence=1 viitattu 27.11.2019.
- Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press.
- Wiehe, Vernon. R (1997) Sibling abuse- Hidden Physical, Emotional, and Sexual Trauma. Second edition. Sage publications: Thousand oaks London New Delhi.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) Finlex https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 viitattu 21.2.2020.
- Ylätalo, Oona (2019) Satuttava sisarus- Sisällönanalyysi sisarusten välistä väkivaltaa kokeneiden viesteistä internetin keskustelupalstoilla. Turun yliopisto. Sosiaalityö laitos, sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Keane, Michael & Guest, Andrea & Padbury, Jo (2013) A Balancing Act: A Family Perspective to Sibling Sexual Abuse. *Child Abuse Review* 22 (4), 246–254.

Tieteellinen artikkeli Australiasta mitä tulee ottaa huomioon sisaruksen seksuaalisen väkivallan uhrin, tekijän sekä heidän perheensä hoidossa.

McDonald, Courtney & Martinez, Katherine (2016) Parental and Others' Responses to Physical Sibling Violence: a Descriptive Analysis of Victims' Retrospective Accounts. *Journal of Family Violence* 31(3), 401–410.

Kvalitatiivinen tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää miten perhe, ammattilaiset ja ystävät vastasivat tietoon sisarusväkivallasta. Tutkimus on toteutettu Yhdysvalloissa internet kyselynä, jossa avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Aineiston analyysin lähestymistapa on deduktiivinen ja induktiivinen ja analyysissa hyödynnettiin Rowntreen (2007) tutkimuksen teemoja. Vastaajia 20 henkilöä, joista oli naisia 16 ja miehiä 4. Vastaajat olivat kokeneet fyysistä sisarusväkivaltaa lapsuudessa, mutta eivät sisaruksen seksuaalista väkivaltaa. Vastaajat olivat kertoneet ainakin yhdelle aikuiselle sisaruksen tekemästä fyysisestä väkivallasta. Tulosten perusteella sisarusväkivaltaa minimoitiin ja normalisoitiin, eikä sitä mielletty väkivallaksi.

Meyers, Amy (2017) Lifting the veil: The lived experience of sibling abuse. *Qualitative Social Work* 16(3), 333–350.

Yhdysvaltalainen kvalitatiivinen tutkimus. Osallistujat ilmoittautuivat itse tutkimukseen, jonka jälkeen heille suoritettiin puhelinhaastattelu, jossa kartoitettiin sisarusväkivaltakokemuksia. Tutkimukseen valikoitui puhelinhaastattelun perusteella 16 naista ja 3 miestä, ja he olivat 25–65-vuotiaita. Osallistujista 14 henkilöä oli kokenut fyysistä ja henkistä sisarusväkivaltaa ja kuusi henkilöä oli kokenut ainoastaan henkistä sisarusväkivaltaa. Osallistujat olivat kokeneet sisarusväkivaltaa koko lapsuusiän ja nuoruuden. Tutkimuksen otos on sama kuin aineistoni muissa Meyersin tutkimuksissa. Haastattelu oli puolistrukturoitu, jolloin voitiin kysyä aiempien tutkimusten kautta esille nousseita asioita, mutta se jätti tilaa haastateltavien kertomuksille. Aineiston analyysi on fenomenologinen ja se suoritettiin koodaamalla.

Meyers, Amy (2016) Trauma and Recovery: Factors Contributing to Resiliency of Survivors of Sibling Abuse. *The Family Journal* 24(2), 147–156.

Yhdysvaltalainen kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena oli kartoittaa sisarusväkivallan riskitekijöitä, suojaavia tekijöitä, sekä mitkä tekijät auttoivat uhria selviytymään sisarusväkivalta kokemuksista. Osallistujat ilmoittautuivat itse tutkimukseen, jonka jälkeen heille suoritettiin puhelinhaastattelu, jossa kartoitettiin sisarusväkivaltakokemuksia. Tutkimukseen valikoitui puhelinhaastattelun perusteella 16 naista ja 3 miestä, ja he olivat 25–65-vuotiaita. Osallistujista 14 henkilöä oli kokenut fyysistä ja henkistä sisarusväkivaltaa ja kuusi henkilöä oli kokenut ainoastaan henkistä sisarusväkivaltaa. Osallistujat olivat kokeneet sisarusväkivaltaa koko lapsuusiän ja nuoruuden. Tutkimuksen otos on sama kuin aineistoni muissa Meyersin tutkimuksissa. Haastattelu oli puolistrukturoitu, jolloin voitiin kysyä aiempien tutkimusten kautta esille nousseita asioita, mutta se jätti tilaa haastateltavien kertomuksille. Aineiston analyysi suoritettiin koodaamalla.

Meyers, Amy (2014) A call to child welfare: Protect children from sibling abuse. *Qualitative Social Work* 13(5), 654–670.

Yhdysvaltalainen kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena oli selvittää miten sisarusväkivaltaa lapsuudessa kokeneet aikuiset sisäistävät kokemuksiaan ja ymmärtävät sisarusväkivallan vaikutuksia itsessään. Osallistujat ilmoittautuivat itse tutkimukseen, jonka jälkeen heille suoritettiin puhelinhaastattelu, jossa kartoitettiin sisarusväkivaltakokemuksia. Tutkimukseen valikoitui puhelinhaastattelun perusteella 16 naista ja 3 miestä, ja he olivat 25–65-vuotiaita. Osallistujista 14 henkilöä oli kokenut fyysistä ja henkistä sisarusväkivaltaa ja kuusi henkilöä oli kokenut ainoastaan henkistä sisarusväkivaltaa. Osallistujat olivat kokeneet sisarusväkivaltaa koko lapsuusiän ja nuoruuden. Tutkimuksen otos on sama kuin aineistoni muissa Meyersin tutkimuksissa. Haastattelu oli puolistrukturoitu, jolloin voitiin kysyä aiempien tutkimusten kautta esille nousseita asioita, mutta se jätti tilaa haastateltavien kertomuksille. Aineiston analyysi on suoritettu teemoittelemalla.

Morrill, Mandy & Bachman, Curt (2013) Confronting the Gender Myth: An Exploration of Variance in Male Versus Female Experience With Sibling Abuse. *Journal of Interpersonal Violence* 28(8), 1693–1708.

Kvantitatiivinen lomaketutkimus yhdysvaltalaisessa yliopistossa. Tutkimuksen otos oli 335 henkilöä. Aineisto analysoitiin monen muuttujan varianssianalyysillä (MANOVA).

Perkins, Nathan H & O'Connor, Mary Katherine (2016) Physical and Emotional Sibling Violence: A Necessary Role for Social Work. *Academic Journal Social Work* 61(1), 91–93.

Tieteellinen artikkeli Yhdysvalloista, jossa käsitellään sosiaalityön roolia sisarusväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa.

Relva, Inés Carvalho & Fernandes, Otilia Monteiro & Mota, Catarina Pinheiro (2013) An exploration of sibling violence predictors. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research; Bingley* 5(1), 47–61.

Portugalilainen kvantitatiivinen lomaketutkimus, jossa käytettiin muokattua CTS-lomaketta (The Conflict tactics scales). Tutkimukseen osallistui 590 opiskelijaa, joista yli puolet oli naisia. Osallistujien ikä vaihteli 17–52 vuoden välillä, ja heillä oli ainakin yksi sisarus. Tutkimuksen aineisto analysoitiin SPSS ohjelmalla ja käytettiin varianssianalyysia (ANOVA).

Shadik, Jennifer A & Perkins, Nathan H & Kovacs, Pamela J (2013) Incorporating Discussion of Sibling Violence in the Curriculum of Parent Intervention Programs for Child Abuse and Neglect. *Academic Journal Health & Social Work* 38(1), 53–57.

Yhdysvaltalainen kvantitatiivinen tutkimus, jossa haastateltiin viittä esimiestä, jotka ohjaavat vanhempien interventio ryhmiä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kiinnittää huomiota unohdettuun sisarusväkivaltaan. Tutkimuksen keskeisin tulos oli, että sisarusväkivalta tulisi huomioida vanhemmuuden ohjauksessa.

Stutey, Diane & Clemens, Elysia V (2014) Hidden abuse within the home: Recognizing and responding to sibling abuse. *Professional School Counseling; Alexandria* 18(1), 206–216.

Yhdysvaltalainen tieteellinen artikkeli viisivaiheisesta mallista sisarusväkivaltaan puuttumiseksi. Mallin pohjana on käytetty Johnstone & Marcinakin (1997) alun perin lääketieteelle tekemää mallia.

Yates, Peter (2018) Siblings as Better Together': Social Worker Decision Making in Cases Involving Sibling Sexual Behaviour. British Journal of Social Work 48(1), 176–194.

Skotlantilainen kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastateltiin 21 sosiaalityöntekijää.

Haastattelut käsittivät 21 asiakastapausta, joissa sisarukset ovat olleet alle 16-vuotiaita biologisia sisaruksia tai sisaruspuolia, joiden kesken on ollut seksuaalista käyttäytymistä.

Asiakastapaukset käsittivät yhteensä 54 lasta joista 21 oli tekijöitä. Tutkimuksen keskeisin tulos oli, että sosiaalityöntekijät tekevät lapsia koskevia päätöksiä intuitiivisesti ajatuksella ”sisarusten on parempi olla yhdessä”.